Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Соціально-педагогічні технології роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю

Студентки IV-го курсу
групи СПб-1-22-4.0з
спеціальності «Соціальна робота»
освітньої програми «Соціальна педагогіка»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Колодяжної Любов Володимирівни

Науковий керівник:
Карпенко О.Г.,
доктор педагогічних наук, професор кафедри

Київ-2026

ЗМІСТ

ВСТУП…….. 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ…… 8

1.1. Характеристика понять «соціально-педагогічна технологія» та «сім'ї, що виховують дітей з інвалідністю»…… 8

1.2. Специфіка сімей, що виховують дітей з інвалідністю…… 13

1.3. Сучасний стан соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю в Україні…….. 17

Висновки до першого розділу …….. 20

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ…… 23

2.1. Соціально-педагогічні технології, як складові соціальної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю…….. 23

2.2. Аналіз практичного досвіду застосування соціально-педагогічних технологій в реабілітаційних центрах для дітей з інвалідністю……. 27

2.3. Розробка методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю. …….. 45

Висновки до другого розділу ……. 48

ВИСНОВКИ…….. 51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……. 54

ДОДАТКИ…….. 66

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному українському суспільстві питання підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, набуває особливої актуальності. Зміни у соціальній та освітній сферах, впровадження інклюзивної освіти та розвиток соціальних послуг створюють потребу у формуванні комплексних соціально-педагогічних технологій, здатних забезпечити повноцінну участь дітей з особливими потребами у житті громади та суспільства загалом. Інклюзивне середовище в закладах освіти вимагає не лише модернізації педагогічних підходів, а й належної підготовки батьків, взаємодії з фахівцями соціальної сфери та створення сприятливих умов для розвитку дитини.

Нормативно-правова база діяльності соціальних служб та освітніх установ визначає стандарти підтримки сімей. Зокрема, Європейська конвенція про здійснення прав дітей та Постанова Кабінету Міністрів України № 479 встановлюють механізми захисту прав дітей і регламентують організацію соціальних послуг для сімей, які виховують дітей з інвалідністю. Ці документи закладають основу для впровадження професійної та системної роботи соціальних педагогів і допомагають узгоджувати підходи для підтримки родин.

Аналіз наукових праць останніх років свідчить про підвищений інтерес дослідників до проблем соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами та їхніх родин. Є.Бі розглядає соціально-педагогічну взаємодію дітей, батьків і школи в умовах інклюзивного освітнього середовища, підкреслюючи важливість формування педагогіки толерантності. О. Бойко [2] акцентує увагу на технологіях соціально-педагогічної роботи в громадах, а І. Брушневська [3] пропонує теоретичні моделі психолого-педагогічного супроводу дитини та її родини. О. Виноградова [4] висвітлює традиції та інновації сучасної системи соціальної роботи з дітьми з інвалідністю, тоді як Ворощук, Комар та Петришин [5] аналізують соціально-педагогічні та правові аспекти соціалізації таких дітей у закладах освіти.

Н. Горішна [6] та О. Ковальова [12] аголошують на ефективності сімейноцентричного підходу, у межах якого родина стає активним учасником процесу підтримки дитини та прийняття рішень щодо її розвитку. Дослідження Я. Загутіної-Візер і О. Денисюк розкривають принципи міждисциплінарної взаємодії фахівців команд супроводу молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Для ґрунтовного розуміння проблеми важливо уточнити основні поняття. Сім'я - це соціальна група, члени якої пов'язані кровною спорідненістю, шлюбом або усиновленням, що забезпечує взаємну підтримку, формування ціннісних орієнтацій, моральних та соціальних навичок [19].

Дитина з інвалідністю – особа до 18 років, яка має стійкі фізичні, психічні або сенсорні порушення, що обмежують її життєдіяльність і вимагають комплексної підтримки з боку сім'ї та фахівців соціальної сфери.

Сім'ї, що виховують дітей з інвалідністю, – це родини, які потребують всебічного супроводу з урахуванням емоційного навантаження, соціальної ізоляції та труднощів у взаємодії з освітніми і соціальними установами [39].

Особливу роль у системі підтримки таких сімей відіграють соціально-педагогічні технології [24]. Це організовані системи дій, методів і прийомів, спрямовані на вирішення соціально-педагогічних проблем родини та дитини, забезпечення розвитку, соціальної інтеграції та адаптації особистості. Соціально-педагогічні технології включають діагностику потреб сім'ї, консультування, соціальний супровід, організацію груп підтримки, просвітницьку діяльність і міждисциплінарну взаємодію з освітніми, медичними та соціальними установами.

Сучасна практика соціальної роботи все більше орієнтується на сімейноцентричну модель, де сім'я розглядається як активний партнер у процесі соціальної підтримки дитини. Взаємодія педагогів, соціальних працівників, медичних фахівців і батьків дозволяє розробляти індивідуальні програми супроводу, враховуючи особливості конкретної дитини та її родини.

Такий підхід сприяє розвитку соціальної активності дитини, підвищенню рівня її адаптації, покращенню комфорту родини та інтеграції дитини у суспільство.

Таким чином, формування ефективної системи соціально-педагогічної підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, потребує впровадження науково обґрунтованих технологій, інтеграції теоретичних знань і практичних методів. Комплексний підхід дозволяє забезпечити повноцінний розвиток дитини, гарантувати її право на освіту, соціальну участь і якісне життя у суспільстві, а також підвищити рівень компетентності батьків у процесі виховання та підтримки дітей з особливими потребами.

На сьогодні ряд аспектів проблем дітей з інвалідністю та їхніх сімей недостатньо вивчені і всебічно розглянуті. Соціальна адаптація, педагогічний супровід, емоційна підтримка та інтеграція таких дітей у навчальні й соціальні середовища потребують подальшого наукового осмислення та вдосконалення практичних підходів. Особливе значення має розвиток соціально-педагогічних технологій, які забезпечують комплексну підтримку родини та сприяють гармонійному розвитку дитини, формуванню її соціальних навичок та повноцінній участі у житті суспільства. Тому тема нашої бакалаврської роботи ***«Соціально-педагогічні технології роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю».***

Об’єктом дослідження є процес соціально-педагогічної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю.

Предметом дослідження є зміст, форми та методи соціально-педагогічних технологій роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю.

Мета дослідження - вивчити, обґрунтувати та узагальнити зміст, форми і методи соціально-педагогічних технологій роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю та розробити методичні рекомендації щодо підвищення їх ефективності.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1.Розкрити сутність понять «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім’ями , які виховують дітей з інвалідністю.

2.Визначити специфіку соціально-психологічних, педагогічних та соціальних особливостей сімей, які виховують дітей з інвалідністю.

3.Проаналізувати сучасні соціально-педагогічні технології як складові процесу соціальної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю.

4.Здійснити аналіз практичного досвіду застосування соціально-педагогічних технологій у реабілітаційних центрах для дітей з інвалідністю в Україні.

5.Розробити методичні рекомендації щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю.

Для вирішення поставлених завдань застосовано комплекс **методів дослідження**:

- *теоретичні* включають аналіз та синтез наукової літератури, нормативно-правових документів та програмних джерел для з'ясування стану розробленості проблеми та формування теоретичних засад дослідження; систематизацію та узагальнення для виявлення закономірностей та тенденцій у системі соціальнопедагогічних технологій; порівняльний аналіз для зіставлення різних підходів до організації соціально-педагогічної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю*;*

- *емпіричні* представлено спостереженням за процесом надання соціально-педагогічної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю, аналізом документації;

- *статистичні* використано для обробки емпіричних даних та виявлення кількісних характеристик досліджуваних процесів.

Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені питанням соціально-педагогічної роботи з дітьми з інвалідністю, зокрема праці Є. Бі [1], О. Бойко [2], І. Брушневської [3], О. Виноградової [4], Ворощук, Комар та Петришин [5], Н. Горішної [6], О. Ковальової [12], Я. Загутіної-Візер і О. Денисюк [10], Т. Спіріної [54], О. Столярик [56], Т. Чечко [61; 62], М. Максимишин [14], І. Трубавіної [60] та інших, які розкривають особливості соціальної роботи з сім’ями.

Структура та обсяг. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінок, з них основного тексту 53 сторінок. Список використаних джерел налічує 74 найменувань і займає 12 сторінок. Додатки розміщено на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

1.1. Сутність понять «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'єю»

У сучасному науковому дискурсі соціальної педагогіки та соціальної роботи особливого значення набуває уточнення змісту базових категорій, зокрема «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'єю». Їх концептуалізація є необхідною для обґрунтування теоретико-методологічних засад підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, а також для визначення ефективних механізмів реалізації державної соціальної політики в умовах інклюзії, децентралізації та воєнного стану.

У науковій літературі поняття «соціально-педагогічна технологія» розглядається як системно організований, цілеспрямований і відтворюваний процес реалізації соціально-педагогічних завдань, що ґрунтується на поєднанні педагогічних, психологічних і соціальних методів впливу.

О. Бойко трактує соціально-педагогічну технологію як комплекс організованих методів, форм і прийомів соціально-педагогічної роботи в громаді, спрямованих на соціальну інтеграцію, адаптацію та розвиток вразливих груп населення [2, с. 43]. Авторка підкреслює значення громадоорієнтованого підходу, що передбачає активізацію ресурсів територіальної громади, просвітницьку діяльність, групові форми роботи, консультативну підтримку.

І. Брушневська розглядає соціально-педагогічну технологію крізь призму побудови моделей психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами та її сім'ї [3, с. 54]. У її підході технологія постає як структурована модель, що включає етапи діагностики, прогнозування, планування, реалізації та оцінювання результатів супроводу. Таким чином,

акцент робиться на алгоритмізації процесу допомоги та забезпеченні його цілісності.

К. Мочалова визначає технологізацію соціальної роботи з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю, як системну організацію професійної діяльності, що передбачає чітко визначену послідовність дій, методів і форм взаємодії з метою подолання соціально-педагогічних проблем та забезпечення реабілітації й соціальної інтеграції [17, с. 371]. У цьому підході соціально-педагогічна технологія виступає складовою ширшого процесу соціальної роботи та реалізується на міждисциплінарній основі.

Соціально-педагогічні аспекти підтримки батьків дітей з особливими освітніми потребами розкриваються також у працях Ю. Підвальної [25], Т. Соловйової [47], Т. Чечко [61; 62], які наголошують на алгоритмічності, поетапності та науковій обґрунтованості впливу. Зокрема, Т. Чечко пропонує алгоритм соціально-педагогічної підтримки батьків, що включає діагностичний, мотиваційний, консультативно-розвивальний та рефлексивний етапи [62, с. 264], що свідчить про технологічний характер діяльності.

Нормативно-правове підґрунтя соціально-педагогічних технологій закріплене у Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», де психолого-педагогічна реабілітація визначається як система заходів, спрямованих на формування знань, умінь, навичок, розвиток особистісного потенціалу та соціальної поведінки [39]. Отже, на нормативному рівні закріплюється системність, комплексність і корекційно-розвивальний характер впливу.

Таким чином, узагальнюючи наукові підходи, можна стверджувати, що соціально-педагогічна технологія - це науково обґрунтована, структурована, поетапна система професійних дій, спрямованих на розвиток, соціалізацію та інтеграцію особистості й сім'ї, яка реалізується в межах міждисциплінарної взаємодії та відповідає нормативним стандартам соціальної та освітньої політики.

Поняття «соціальна робота з сім’єю» має ширший характер і охоплює комплексну професійну діяльність, спрямовану на підтримку, профілактику кризових явищ, відновлення функціональності та посилення ресурсного потенціалу сім’ї.

Н. Горішна визначає соціальну роботу з сім’єю, яка виховує дитину з інвалідністю, як сімейно-орієнтований процес надання соціальних послуг, у якому сім’я виступає активним суб’єктом прийняття рішень [6, с. 24]. У центрі уваги - партнерська взаємодія, повага до автономії родини, підтримка її компетентності.

О. Ковальова розвиває концепцію сімейноцентрованого підходу, акцентуючи на формуванні адаптивних ресурсів батьків, розвитку їхньої суб’єктності, психологічної стійкості та здатності до подолання стресових ситуацій [12, с. 351]. Таким чином, соціальна робота з сім’єю розглядається як процес ресурсного посилення.

Т. Спіріна наголошує на інтегрованому характері соціальної роботи з сім’ями в територіальній громаді, що включає оцінювання потреб, складання індивідуального плану роботи, міжвідомчу взаємодію та моніторинг результатів [54, с. 151]. Це свідчить про орієнтацію на комплексність і координацію послуг.

Нормативно поняття закріплено у Законі України «Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю», де соціальна робота визначається як професійна діяльність, спрямована на запобігання складним життєвим обставинам, мінімізацію їх наслідків та посилення потенціалу сім’ї [41]. Закон України «Про соціальні послуги» визначає організаційні засади надання соціальних послуг, принципи індивідуального підходу, доступності, комплексності [40].

Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, деталізує процедури оцінювання потреб, планування та реалізації соціального супроводу [30]. Отже, соціальна робота з сім’єю має нормативно визначену структуру та алгоритм реалізації.

Узагальнюючи наукові та нормативні підходи, соціальну роботу з сім'єю можна визначити як професійну, системну, комплексну діяльність, спрямовану на підтримку, захист прав, відновлення функціональності та розвиток потенціалу сім'ї шляхом надання соціальних послуг, консультування, супроводу та міжвідомчої взаємодії.

З метою забезпечення концептуальної чіткості доцільним є здійснення порівняльного аналізу понять «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'єю».

У сучасній соціально-педагогічній науці обидва поняття розглядаються як системні феномени, однак вони належать до різних рівнів професійної діяльності: технологічного (інструментального) та діяльнісно-організаційного.

Соціально-педагогічна технологія у працях О. Бойко [2], І. Брушневської [3], К. Мочалової [17], Т. Чечко [61; 62] постає як структурована, поетапна, науково обґрунтована система методів і прийомів, спрямованих на вирішення конкретних соціально-педагогічних завдань. Вона передбачає алгоритмізацію процесу допомоги, чітку послідовність дій, прогнозованість результатів і можливість відтворення.

Натомість соціальна робота з сім'єю у працях Н. Горішної [6], О. Ковальової [12], Т. Спіріни [54], а також у навчальних та монографічних виданнях [48; 49; 55] визначається як професійна діяльність, спрямована на підтримку, захист прав, профілактику кризових явищ і посилення потенціалу сім'ї. На нормативному рівні її зміст конкретизовано в Законах України [41; 40] та Державному стандарті соціального супроводу [30].

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика понять «соціально - педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'єю»

Критерій порівняння	Соціально-педагогічна технологія	Соціальна робота з сім'єю
Науковий статус	Інструментально-методична категорія, що відображає спосіб	Професійна діяльність у сфері соціальних послуг, визначена законодавчо.

	реалізації соціально-педагогічної діяльності.	
Рівень узагальнення	Конкретна система методів, форм і прийомів роботи.	Комплексна система організації допомоги сім'ї.
Мета	Розвиток, соціалізація, корекція, адаптація дитини та сім'ї.	Запобігання складним життєвим обставинам, подолання їх наслідків, посилення потенціалу сім'ї.
Об'єкт впливу	Особистість дитини та батьків у процесі педагогічної взаємодії.	Сім'я як соціальний інститут, що перебуває у складних життєвих обставинах.
Характер впливу	Переважно корекційно-розвивальний, освітній, виховний.	Соціально-підтримувальний, профілактичний, реабілітаційний, правозахисний.
Структура діяльності	Алгоритмізована, поетапна модель (діагностика – планування – реалізація – оцінювання).	Оцінювання потреб – складання індивідуального плану – соціальний супровід – моніторинг.
Міждисциплінарність	Реалізується в межах психолого-педагогічної та соціальної взаємодії.	Передбачає міжвідомчу взаємодію установ та фахівців.
Нормативна регламентація	Опосередковано закріплена через норми психолого-педагогічної реабілітації.	Чітко визначена законами та підзаконними актами.
Функціональна роль	Є складовою або механізмом реалізації соціальної роботи.	Є ширшою системою професійної діяльності, в межах якої застосовуються різні технології.

Таким чином, аналіз наукових джерел та нормативно-правових актів дозволяє зробити висновок, що поняття «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'єю» є взаємопов'язаними, проте різнорівневими

категоріями. Перше відображає технологічний, інструментальний аспект професійної діяльності, друге - її змістово-організаційну та нормативну основу.

Соціально-педагогічна технологія забезпечує методичну впорядкованість і алгоритмізацію професійних дій, тоді як соціальна робота з сім'єю визначає стратегічний, організаційний і правовий контекст підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю.

Їх інтеграція створює теоретико-методологічне підґрунтя для побудови ефективної системи комплексної підтримки сім'ї в сучасних умовах розвитку соціальної політики України.

1.2. Специфіка сімей, що виховують дітей з інвалідністю

У сучасному соціально-педагогічному дискурсі сім'ї, які виховують дітей з інвалідністю або особливими освітніми потребами (ООП), розглядаються як специфічна соціальна група, що характеризується підвищеною вразливістю, комплексними потребами та необхідністю системної підтримки. Специфіка таких сімей визначається поєднанням психологічних, соціальних, економічних, правових та освітніх особливостей, які суттєво відрізняють їх від типових родин і вимагають індивідуалізованих підходів у соціальній роботі.

Аналіз наукових джерел та нормативно-правових актів дозволяє розкрити характеристики, проблеми та ресурси цих сімей, з акцентом на їх адаптивний потенціал у контексті сучасних викликів, таких як інклюзивна освіта, децентралізація соціальних послуг та воєнний стан в Україні.

Психологічний стан таких сімей часто характеризується високим рівнем емоційного навантаження, пов'язаного з переживанням кризових станів після встановлення діагнозу дитини. Н. Портницька та співавтори аналізують психологічне благополуччя батьків як процес, що включає кризи (шок, заперечення, гнів, депресія, прийняття) та ресурси для подолання (соціальна підтримка, психологічна стійкість) [26, с. 230]. Автори підкреслюють, що батьки переживають почуття провини, безпорадності та хронічного стресу, що призводить до емоційного вигорання та зниження якості життя [26, с. 230].

О. Ковальова розвиває концепцію сімейноцентрованого підходу, акцентуючи на формуванні адаптивних ресурсів батьків, таких як суб'єктність, психологічна стійкість та здатність до саморегуляції в умовах виховання дитини з особливими потребами. За авторкою, відсутність ресурсів посилює ризик депресивних станів та сімейних конфліктів [12, с. 351]. Н. Горішна зазначає, що сімейно-орієнтований підхід дозволяє родині стати активним учасником процесу підтримки, зменшуючи емоційну ізоляцію та сприяючи прийняттю [6, с. 24].

Особливо актуальними є психологічні особливості в умовах воєнного стану: посилення тривоги, посттравматичного стресового розладу та ризику вигорання через обмежений доступ до психологічних послуг та додаткові загрози [14, с. 174-]. М. Максимишин та співавтори описують специфіку соціально-педагогічної роботи з батьками в умовах війни, де емоційне навантаження зростає через нестабільність середовища, евакуацію та страх за здоров'я дитини [14, с. 174]. І. Трубавіна та співавтори підкреслюють необхідність підготовки соціальних працівників до роботи з такими сім'ями під час воєнного стану, з акцентом на психологічну підтримку та розвиток ресурсів [60, с. 105].

У деяких сім'ях спостерігається гіперопіка або емоційне дистанціювання, що негативно впливає на психофізичний розвиток дитини та внутрішньосімейні стосунки [47, с. 418]. Т. Соловйова аналізує соціально-педагогічну роботу в закладах дошкільної освіти, де психологічні особливості батьків проявляються в труднощах адаптації до інклюзивного середовища [47, с. 418]. Т. Чечко у дисертації наголошує на необхідності соціально-педагогічної підтримки для подолання психологічних бар'єрів батьків [61, с. 35].

Соціальна специфіка таких сімей полягає в ризику ізоляції від суспільства, стигматизації та обмеженій участі в громадському житті. О. Оксенюк підкреслює, що соціальний супровід сім'ї, яка має дитину з особливими потребами, спрямований на подолання ізоляції шляхом формування мереж підтримки, груп взаємодопомоги та інтеграції в громаду [19,

с. 38]. Авторка зазначає, що соціальна ізоляція посилюється через стереотипи суспільства та брак доступних послуг [19, с. 38].

Т. Спіріна описує інтегрований характер соціальної роботи в територіальній громаді, де сім'ї потребують міжвідомчої взаємодії для соціальної адаптації, зменшення відчуття відірваності та розвитку комунікативних навичок [54, с. 151]. І. Брушневська розглядає моделі психолого-педагогічного супроводу, де соціальні особливості сімей включають труднощі в комунікації з фахівцями та необхідність міждисциплінарної команди [3, с. 54].

І. Омельянович та співавтори акцентують на психолого-педагогічній роботі з батьками дошкільників з ООП, де соціальні проблеми проявляються в обмеженій взаємодії з однолітками та фахівцями [22, с. 41]. У контексті інклюзивної освіти соціальна ізоляція посилюється браком толерантного середовища. Є. Бі підкреслює соціально-педагогічну взаємодію як основу педагогіки толерантності, де сім'ї стикаються з дискримінацією [1, с. 19].

Економічна специфіка полягає в підвищених витратах на лікування, реабілітацію, спеціальне обладнання та обмеженні професійної діяльності батьків. Н. Олексюк вказує на актуальність соціальної підтримки як проблеми, що поєднує економічні труднощі з психологічними, зокрема через низьку матеріальну забезпеченість та залежність від державної допомоги [20, с. 64].

Г. Олійник та співавтори аналізують особливості роботи соціального педагога, де економічні проблеми включають витрати на медичні послуги та втрату доходу через догляд за дитиною [21, с. 356]. Нормативно це регулюється Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [28], Постановою про призначення допомоги [34], Законом про реабілітацію [39] та соціальні послуги [40; 31], де передбачені пільги, але на практиці реалізація неповна, що посилює вразливість [51; 32; 33]. Класифікатор соціальних послуг деталізує економічну підтримку, але сім'ї часто стикаються з бюрократичними бар'єрами [31].

Правова специфіка включає необхідність захисту прав дитини на освіту, реабілітацію та соціальну участь. Європейська конвенція про здійснення прав дітей [9] та Закон України «Про освіту» [37] закріплюють принципи інклюзії, але на практиці сім'ї стикаються з браком адаптованих умов. О. Ворощук та співавтори аналізують соціально-педагогічні та правові аспекти соціалізації в освітніх закладах, де проблеми включають дискримінацію та обмежений доступ [5, с. 81].

М.Лехолетова та співавтори підкреслюють соціально-педагогічну підтримку батьків в умовах інклюзивного навчання, де правові особливості проявляються в необхідності індивідуальних планів розвитку [13, с. 89]. Методичні рекомендації щодо роботи соціального педагога в інклюзивному середовищі [16] деталізують освітні потреби, але сім'ї часто потребують правової допомоги для реалізації прав.

Незважаючи на труднощі, сім'ї демонструють стійкість та розвиток сильних сторін. О. Столярик у дисертації описує підхід, орієнтований на сильні сторони, для сімей з дітьми з аутизмом, де ресурси включають сімейну згуртованість та адаптивні стратегії [56, с. 75]. О. Ковальова наголошує на потенціалі ресурсного посилення [12, с. 351]. Я. Загутіна-Візер та О. Денисюк підкреслюють принципи міждисциплінарної взаємодії для супроводу, що активізує ресурси сімей [10, с. 38].

Т. Семигіна аналізує якість життя сімей з дітьми з аутизмом, де позитивні чинники – соціальна інтеграція через спортивно-дозвіллєві практики [44, с. 90]. Ж. Петрочко та О. Денисюк порівнюють досвід України та Чехії, де ресурси сімей – у навчанні та підтримці [23, с. 133].

Таким чином, специфіка сімей, що виховують дітей з інвалідністю, полягає в комплексі психологічних криз, соціальної ізоляції, економічних труднощів, правових бар'єрів та освітніх потреб, що посилюються в умовах воєнного стану. Водночас сім'ї мають адаптивний потенціал та ресурси, які можна розвивати через сімейноцентрований, міждисциплінарний підхід. Аналіз наукових джерел та нормативних актів свідчить про необхідність посилення

соціально-педагогічної роботи для подолання вразливості, розвитку ресурсів та забезпечення повноцінної інтеграції таких сімей у суспільство.

1.3. Сучасний стан соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю в Україні

У сучасних умовах розвитку соціальної політики України соціально-педагогічна робота з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю, характеризується значним нормативно-правовим забезпеченням, активним впровадженням сімейноцентрованого, ресурсного та міждисциплінарного підходів, проте водночас стикається з численними системними викликами, зумовленими децентралізацією управління, інклюзивною трансформацією освітньої системи, недостатнім фінансуванням та особливо впливом повномасштабного воєнного стану. Аналіз наукових джерел і нормативних документів свідчить про поступовий перехід від фрагментарної та переважно компенсаційної допомоги до комплексних, технологічно вибудованих моделей соціального супроводу та реабілітації, однак практична реалізація цих моделей залишається нерівномірною за регіонами, недостатньо ефективною та потребує суттєвого вдосконалення.

Нормативно-правова основа соціально-педагогічної підтримки таких сімей є однією з найрозвиненіших у соціальній сфері України. Вона ґрунтується на низці фундаментальних документів. Закон України «Про соціальні послуги» [40] та Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [41] закріплюють принципи індивідуального, доступного, комплексного та сімейноцентрованого підходу. Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах [30], чітко визначає алгоритм роботи: оцінювання потреб, складання індивідуального плану соціального супроводу, безпосередню реалізацію заходів та моніторинг результативності. Постанова Кабінету Міністрів України № 479 «Деякі питання діяльності центрів соціальних служб» [8] регламентує організаційну структуру та функції територіальних центрів. Закон України «Про реабілітацію осіб з

інвалідністю в Україні» [39] визначає психолого-педагогічну реабілітацію як системний процес формування знань, умінь, навичок та соціальної компетентності. У сфері освіти важливе значення має Наказ МОН № 787 від 29.05.2025, яким внесено зміни до Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами [27], а також Закон України «Про освіту» [37] та Методичні рекомендації щодо роботи соціального педагога в інклюзивному середовищі [16]. Додаткове підґрунтя створюють Європейська конвенція про здійснення прав дітей [9], Національна стратегія захисту прав дитини до 2028 року [42], Класифікатор соціальних послуг [31], постановами щодо державної допомоги сім'ям з дітьми [28; 34] та іншими нормативними актами [32; 33; 36; 38; 46]. Ці документи створюють потужне правове поле, проте, як зазначають дослідники, їх практична імплементація часто ускладнюється бюрократичними процедурами, недостатнім ресурсним забезпеченням та регіональною нерівномірністю [51; 20; 21].

Практична реалізація соціально-педагогічних технологій відбувається на кількох основних рівнях: у територіальних центрах соціальних служб, закладах освіти (дошкільних, загальноосвітніх, спеціальних) та реабілітаційних установах. У територіальних громадах переважає інтегрований міждисциплінарний підхід. Т. Спіріна та М. Дорофіна [54, с. 151] підкреслюють, що соціальна робота в громаді включає оцінювання потреб сім'ї, розробку індивідуального плану, координацію зусиль соціальних, освітніх, медичних та громадських установ, організацію груп взаємодопомоги та моніторинг. Сімейно-орієнтований підхід, детально описаний Н. Горішною [6, с. 24] та О. Ковальовою [12, с. 351], розглядає батьків не як пасивних отримувачів послуг, а як активних партнерів, що сприяє посиленню їхньої суб'єктності та адаптивних ресурсів.

У закладах освіти соціально-педагогічна підтримка реалізується переважно через діяльність команд психолого-педагогічного супроводу. М. М. Лехолетова, Т. Л. Лях та С. В. Сапіга [13, с. 89] зазначають, що така підтримка

спрямована на допомогу батькам у адаптації до інклюзивного середовища, подолання психологічних бар'єрів, формування навичок співпраці з педагогами та фахівцями. Методичні рекомендації О. О. Мішкулинець [16] деталізують роль соціального педагога в організації індивідуальних планів розвитку дитини, проведенні просвітницької роботи з батьками та створенні толерантного освітнього середовища. Є. Бі [1, с. 17] акцентує увагу на формуванні педагогіки толерантності через соціально-педагогічну взаємодію дітей, батьків і школи.

Воєнний стан суттєво трансформував і ускладнив соціально-педагогічну роботу. Дослідження М. Максимишин та І. Турчин-Кукаріної [14, с. 174] фіксують зростання емоційного навантаження батьків через постійну тривогу, переміщення, обмежений доступ до реабілітаційних послуг та страх за життя дитини. В. Мельничук [15, с. 194] аналізує діяльність соціальних педагогів у закладах освіти в умовах війни і підкреслює необхідність розвитку дистанційних та гібридних форм роботи, посилення психологічної підтримки самих фахівців. І. М. Трубавіна та співавтори [60, с. 105] наголошують на потребі спеціальної професійної підготовки соціальних працівників до роботи з такими сім'ями під час воєнного стану, зокрема розвитку кризового консультування та ресурсного підходу. С. Ніколайчук [18, с. 94] звертає увагу на проблеми захисту прав дітей з інвалідністю в умовах війни, зокрема на труднощі з реалізацією права на освіту, реабілітацію та соціальну інтеграцію.

Позитивними тенденціями сучасного етапу є активне впровадження підходу, орієнтованого на сильні сторони сім'ї (О. Столярик [56]), розвиток інтегрованих соціальних послуг (керівництво UNICEF «Спільно до нових послуг» [52]), використання арт-терапевтичних та спортивно-дозвіллєвих практик (Т. В. Шпеко [64], Т. Семигіна [44; 45]), а також посилення міждисциплінарної взаємодії (Я. Загутіна-Візер, О. Денисюк [10]). З'являються нові форми роботи: групи самодопомоги батьків, онлайн-консультування, спільні проєкти громадських організацій та центрів соціальних служб.

Водночас існують значні проблеми: недостатня доступність послуг у сільській місцевості та малих громадах, хронічний брак кваліфікованих

соціальних педагогів і психологів, бюрократичні перешкоди у призначенні допомоги та пільг [20; 21; 51], недостатнє фінансування реабілітаційних програм [32; 33], збереження стигматизації та соціальної ізоляції сімей [19; 26], а також значне емоційне вигорання батьків у воєнний період. Економічні труднощі (високі витрати на лікування, спеціальне обладнання, обмеження зайнятості одного з батьків) залишаються одними з найбільш гострих [21, с. 356].

Таким чином, сучасний стан соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю, в Україні можна охарактеризувати як перехідний і суперечливий. З одного боку, сформовано потужну нормативну базу, запроваджено сучасні сімейноцентровані та технологічні підходи, розвивається міждисциплінарна співпраця. З іншого - практична ефективність цих технологій залишається недостатньою через вплив воєнних реалій, ресурсні обмеження та нерівномірність впровадження. Вирішення цих проблем вимагає подальшого розвитку соціально-педагогічних технологій, посилення їх практичної складової, удосконалення моніторингу результативності та адаптації до регіональних і воєнних умов, що й стане предметом розгляду в наступних розділах бакалаврської роботи.

Висновки до першого розділу

У першому розділі нами здійснено теоретичний аналіз сутності ключових понять «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'єю», розкрито специфіку сімей, що виховують дітей з інвалідністю, а також проаналізовано сучасний стан соціально-педагогічної роботи з такими сім'ями в Україні на основі вітчизняних наукових джерел і нормативно-правових актів.

Встановлено, що соціально-педагогічна технологія - це науково обґрунтована, структурована, поетапна та відтворювана система методів, форм і прийомів професійної діяльності, спрямована на вирішення конкретних соціально-педагогічних завдань. Її основними характеристиками є алгоритмізованість, цілеспрямованість, міждисциплінарність та орієнтація на

розвиток, соціалізацію та інтеграцію дитини та сім'ї. Нормативне підґрунтя таких технологій закріплено, зокрема, у Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні».

Соціальна робота з сім'єю розглядається як ширша комплексна професійна діяльність, спрямована на підтримку, профілактику складних життєвих обставин, захист прав, відновлення функціональності та посилення ресурсного потенціалу сім'ї. Її зміст і організаційні засади чітко визначені в Законах України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги» та Державному стандарті соціального супроводу сімей.

Порівняльний аналіз цих понять показав, що вони є взаємопов'язаними, але різнорівневими категоріями. Соціально-педагогічна технологія виступає інструментально-методичним механізмом реалізації соціальної роботи, забезпечуючи її методичну впорядкованість, алгоритмізацію та прогнозованість результатів. У свою чергу, соціальна робота з сім'єю створює стратегічний, організаційний, правовий та ресурсний контекст для застосування цих технологій.

Дослідження специфіки сімей, що виховують дітей з інвалідністю, дозволило виділити їх як особливу соціальну групу з підвищеним рівнем вразливості. Психологічні особливості таких сімей характеризуються переживанням кризових етапів (шок, заперечення, гнів, депресія, прийняття), хронічним стресом, почуттям провини, ризиком емоційного вигорання батьків. У умовах воєнного стану ці проблеми суттєво загострюються. Соціальна специфіка проявляється в ризику стигматизації та ізоляції, економічна -у високих витратах на лікування, реабілітацію та обмеженні професійної зайнятості батьків, а правова та освітня - у необхідності забезпечення права дитини на інклюзивну освіту та якісну соціалізацію.

Аналіз сучасного стану соціально-педагогічної роботи в Україні засвідчив наявність потужної нормативно-правової бази та поступовий перехід до сімейноцентрованого, ресурсного та міждисциплінарного підходів. Водночас практична реалізація технологій залишається нерівномірною, особливо в

умовах воєнного стану, і стикається з такими проблемами, як недостатня доступність послуг у сільській місцевості, брак кваліфікованих фахівців, бюрократичні бар’єри та обмежене фінансування.

Отже, результати теоретичного аналізу першого розділу дозволяють зробити висновок, що ефективна підтримка сімей, які виховують дітей з інвалідністю, можлива лише за умови органічної інтеграції соціальної роботи з сім’єю (як системи професійної діяльності) та соціально-педагогічних технологій (як її інструментального механізму). Комплексний, сімейноцентрований, міждисциплінарний підхід, закріплений у наукових джерелах і нормативно-правових актах, є необхідною умовою зменшення вразливості сімей, розвитку їхнього ресурсного потенціалу та забезпечення повноцінної соціальної інтеграції дітей з інвалідністю в сучасних суспільних умовах України.

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

2.1. Соціально-педагогічні технології, як складові соціальної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю

Соціально-педагогічні технології є основним інструментальним механізмом реалізації соціальної роботи з сім'ями, які виховують дітей з інвалідністю. Вони забезпечують перехід від епізодичної, фрагментарної допомоги до системної, алгоритмізованої, науково обґрунтованої та відтворюваної професійної діяльності, спрямованої на подолання складних життєвих обставин, посилення ресурсного потенціалу сім'ї, соціальну адаптацію, реабілітацію та інтеграцію дитини [2, с. 43].

На відміну від загальної соціальної роботи, соціально-педагогічні технології мають чітку структуру (діагностика – планування – реалізація – моніторинг – корекція), прогнозованість результатів, можливість тиражування та обов'язкову міждисциплінарну взаємодію [3, с. 54]. Їх застосування ґрунтується на нормативно-правовій базі (Закон України «Про соціальні послуги» [40], Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [39], Державний стандарт соціального супроводу сімей [30], Класифікатор соціальних послуг [31]) та сімейноцентрованому підході, де сім'я розглядається як активний суб'єкт, а не пасивний об'єкт допомоги [6, с. 24].

У науковій літературі та практиці соціально-педагогічної роботи з такими сім'ями виділяється комплекс взаємопов'язаних технологій.

1. Технологія індивідуального соціального супроводу сім'ї - це провідна технологія соціальної роботи, яка реалізується через чітко визначений алгоритм: первинне оцінювання потреб сім'ї, складання індивідуального плану соціального супроводу, безпосередню реалізацію запланованих заходів, регулярний моніторинг результатів та корекцію плану [30].

Технологія передбачає системні контакти соціального педагога (працівника) з родиною, координацію різних видів допомоги (інформаційної, емоційної, матеріальної, правової), супровід у взаємодії з освітніми, медичними та реабілітаційними установами. Особливої актуальності набуває в умовах воєнного стану, коли сім'ї стикаються з додатковими кризами переміщення, втрати ресурсів та посилення емоційного навантаження [14, с. 174]. Ефективність технології полягає в індивідуалізації допомоги та забезпеченні безперервності підтримки.

2. Технологія психолого-педагогічного супроводу дитини та сім'ї – це комплексна технологія, що поєднує діагностику психофізичного розвитку дитини, розробку індивідуальних корекційно-розвивальних програм, психологічну підтримку батьків та формування навичок конструктивної сімейної взаємодії [3, с. 54]. Т. Чечко детально описує алгоритм соціально-педагогічної підтримки батьків, що включає чотири етапи: діагностичний, мотиваційний, консультативно-розвивальний та рефлексивний [62, с. 264]. Технологія спрямована на подолання психологічних криз сім'ї (шок, заперечення, гнів, депресія, прийняття), зменшення емоційного вигорання та гіперопіки, формування адаптивних ресурсів батьків [26, с. 230]. Вона реалізується через індивідуальні та групові заняття, корекційні програми та постійний психолого-педагогічний моніторинг.

3. Технологія сімейного консультування та просвітницької (інформаційно-просвітницької) роботи з батьками - ця технологія спрямована на підвищення батьківської компетентності, формування ефективних стратегій виховання та взаємодії з дитиною, подолання стереотипів і психологічних бар'єрів [25]. Включає індивідуальні консультації, тренінги, семінари, лекції, надання спеціалізованої літератури, відео-матеріалів та інформаційних буклетів [43]. Н. Горішна та О. Ковальова підкреслюють, що сімейноцентрований підхід перетворює батьків на активних партнерів, які беруть участь у прийнятті рішень щодо розвитку дитини [6, с. 24]. Просвітницька складова особливо важлива для подолання соціальної ізоляції та стигматизації сім'ї [19, с. 38].

4. Технологія групової взаємодопомоги (групи підтримки батьків) передбачає створення безпечного групового простору для батьків з подібними проблемами, де відбувається обмін досвідом, емоційна розрядка, формування мережі взаємної підтримки та розвиток навичок самодопомоги [19, с. 38]. Групи знижують відчуття самотності, сприяють прийняттю ситуації та формуванню толерантності. Ефективність зростає при поєднанні з арттерапевтичними засобами та елементами тренінгової роботи [64]. У воєнний період такі групи часто проводяться в гібридному форматі.

5. Технологія ресурсного (орієнтованого на сильні сторони) підходу – це сучасна технологія, що акцентує увагу не на дефіцитах сім'ї, а на її сильних сторонах, внутрішніх ресурсах, згуртованості та адаптивних стратегіях [56, с. 75]. О. Столярик у дисертаційному дослідженні довела високу ефективність цього підходу в роботі з сім'ями дітей з аутизмом: акцент на розвитку суб'єктності батьків, формуванні позитивної самооцінки та використанні наявних ресурсів дає стійкі результати в подоланні криз [56]. Технологія інтегрується з іншими технологіями та сприяє посиленню психологічної стійкості сім'ї [12, с. 351].

6. Міждисциплінарна командна технологія передбачає скоординовану взаємодію фахівців різних профілів (соціальний педагог, психолог, дефектолог, лікар, педагог закладу освіти, юрист) для комплексного супроводу сім'ї [10, с. 38]. Я. Загутіна-Візер і О. Денисюк виділяють ключові принципи: спільне оцінювання потреб, узгоджене планування, регулярний обмін інформацією та спільне оцінювання результатів [10, с. 38]. Технологія забезпечує цілісність допомоги та запобігає дублюванню функцій.

7. Арттерапевтичні технології – це використання художніх, музичних, драматичних засобів для корекції емоційного стану, розвитку комунікації та формування навичок соціальної взаємодії батьків і дітей [64, с. 115]. Особливо ефективні для подолання психологічних бар'єрів, вираження прихованих переживань та згуртування сім'ї.

8. Спортивно-дозвіллєві технології – це організація спільних спортивних занять, ігор, дозвілля, що сприяють фізичному розвитку дитини, нормалізації сімейних стосунків та соціальній інтеграції [44, с. 90]. Т. Семигіна доводить позитивний вплив таких практик на якість життя сімей з дітьми з аутизмом [44].

9. Дистанційні (інформаційно-комунікаційні) технології - це онлайн-консультування, вебінари, телеграм-канали, відеоматеріали – особливо актуальні в умовах воєнного стану та обмеженого доступу до послуг [15, с. 194]. Дозволяють забезпечувати безперервність підтримки незалежно від місця перебування сім'ї.

10. Технологія кризового консультування та ведення випадку (case management) - швидка, цільова допомога в гострих ситуаціях (діагноз, криза, переміщення) та системне управління комплексним випадком сім'ї [14]. Включає негайне оцінювання, пріоритизацію потреб та координацію всіх послуг.

11. Технологія соціальної реабілітації та інтеграції – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення соціального статусу дитини та сім'ї, формування навичок самостійного життя, інклюзії в освітнє та громадське середовище [39]. Включає соціально-побутову адаптацію, трудову реабілітацію та профорієнтацію.

Отже, соціально-педагогічні технології в роботі з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю, утворюють цілісну, багаторівневу та взаємодоповнювальну систему професійної діяльності. Кожна з розглянутих технологій виконує специфічну функцію, однак їх найбільша ефективність досягається саме в умовах комплексного та узгодженого застосування, що забезпечує безперервність, послідовність і адресність допомоги.

Системне поєднання індивідуального соціального супроводу, психолого-педагогічної підтримки, сімейного консультування, групових форм взаємодопомоги та ресурсно орієнтованого підходу сприяє не лише подоланню складних життєвих обставин, а й активізації внутрішнього потенціалу сім'ї, розвитку її суб'єктності та здатності до самостійного вирішення проблем.

Водночас міждисциплінарна взаємодія фахівців, використання арттерапевтичних, спортивно-дозвіллєвих і дистанційних технологій значно розширюють можливості підтримки, роблять її більш гнучкою, доступною та адаптованою до сучасних умов, зокрема в контексті воєнного стану.

Особливого значення набуває орієнтація на довготривалий результат, що полягає не лише у стабілізації психоемоційного стану сім'ї, а й у забезпеченні повноцінної соціальної інтеграції дитини, формуванні її життєвих компетентностей, підвищенні якості життя всієї родини. Застосування технологій кризового втручання та кейс-менеджменту дозволяє оперативно реагувати на загострення ситуації, тоді як технології соціальної реабілітації та інтеграції забезпечують стратегічну перспективу розвитку.

Таким чином, ефективність соціально-педагогічної роботи з означеною категорією сімей визначається не окремими методами чи формами, а їх науково обґрунтованою інтеграцією, орієнтацією на потреби конкретної сім'ї, партнерською взаємодією з батьками та дитиною, а також здатністю системи соціальних послуг адаптуватися до динамічних соціальних викликів. Саме такий комплексний підхід створює передумови для стійкого розвитку сім'ї, зниження рівня соціальної ізоляції та формування інклюзивного суспільства.

2.2. Аналіз практичного досвіду застосування соціально-педагогічних технологій в реабілітаційних центрах для дітей з інвалідністю

Аналіз практичного досвіду проводився на базі двох реабілітаційних закладів м. Києва, що представляють різні форми власності та моделі надання послуг.

Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю (комунальна установа) є одним із провідних державних закладів столиці, створений у 2017 році. Центр надає комплексну реабілітацію дітям від 2 до 18 років (у складних випадках - після 18 років) з різними видами інвалідності: дитячий церебральний параліч, генетичні синдроми, сенсорні порушення, розлади аутистичного спектра та інші нейро-розвиткові порушення.

У роботі центру домінує міждисциплінарний командний підхід. Активно застосовуються такі соціально-педагогічні технології: індивідуальний соціальний супровід сім'ї; психолого-педагогічний супровід дитини та сім'ї; ресурсний (орієнтований на сильні сторони) підхід; арттерапевтичні та спортивно-дозвіллєві технології; елементи сенсорної інтеграції, ерготерапії та дистанційних форм роботи.

Фахівці центру особливу увагу приділяють залученню батьків до реабілітаційного процесу, проведенню тренінгів, індивідуальних консультацій та спільному складанню індивідуальних планів розвитку дитини. Завдяки державному фінансуванню заклад має можливість використовувати сучасне обладнання та інноваційні методики.

Приватний центр інтерактивного розвитку «Нейротайм» спеціалізується на комплексній психолого-педагогічній та соціальній підтримці дітей з розладами аутистичного спектра (РАС) та супутніми нейро-розвитковими порушеннями. Центр працює за принципом індивідуального та сімейноцентрованого підходу.

Основні соціально-педагогічні технології, що застосовуються в «Нейротайм»: індивідуальні консультації для батьків; майстер-класи арттерапевтичного спрямування; йога «мама + дитина»; надання спеціалізованої літератури та відео-навчання; телеграм-канал для батьків з рекомендаціями та розвиваючими іграми; медико-педагогічні консультації у співпраці з лікарями; технології психолого-педагогічного супроводу та інформаційно-просвітницької роботи.

Заклад вирізняється високою гнучкістю, швидким впровадженням нових форм роботи та глибокою індивідуалізацією допомоги кожній сім'ї. Особливий акцент робиться на емоційній підтримці батьків та зниженні їхнього стресового навантаження.

Емпіричне дослідження проводилося у 2026 році на базі зазначених двох закладів за допомогою Google forms.

Усього опитано 25 фахівців: 12 фахівців Київського міського центру реабілітації дітей з інвалідністю (соціальні педагоги, психологи, педагоги-дефектологи, фізичні терапевти); 13 фахівців Приватного центру інтерактивного розвитку «Нейротайм» (психологи, спеціальні педагоги, соціальні педагоги, реабілітологи).

До участі залучалися фахівці, які безпосередньо працюють зі сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю, та мають стаж роботи не менше 1 року. Середній стаж учасників становить 4–7 років.

Методи збору даних:

-Анкетне опитування за допомогою авторської анкети (Додаток А) - анонімне, містить 13 запитань (закриті, напівзакриті та відкриті).

-Стандартизоване інтерв'ю (Додаток Б) - проведено з психологом центру «Нейротайм».

Отримані дані оброблено методами кількісного (частотний аналіз) та якісного (контент-аналіз відкритих відповідей) аналізу. Вибірку сформовано цілеспрямовано, з урахуванням представленості різних форм власності закладів, широти нозологічної структури та активного використання соціально-педагогічних технологій. Розглянемо результати анкетного опитування фахівців Київського міського центру реабілітації дітей з інвалідністю (12 осіб) та «Нейротайм» (13 осіб).

Таблиця 2.1.

Порівняння за віком

Вік	Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю (осіб)	«Нейротайм» (осіб)	Разом (осіб)
до 25 років	2	1	3
26–35 років	5	6	11
36–45 років	4	4	8
46–55 років	1	2	3
понад 55 років	0	0	0

Як видно з таблиці 2.1, вікова структура фахівців Київського міського центру реабілітації дітей з інвалідністю та центру «Нейротайм» має подібні тенденції та характеризується переважанням осіб молодого і середнього віку.

Найбільш чисельною є вікова категорія 26–35 років: у Київському центрі - 5 осіб, у «Нейротайм» - 6 осіб, разом - 11 осіб. Це свідчить про те, що основну частину фахівців становлять молоді спеціалісти, які перебувають на етапі активного професійного становлення та володіють сучасними знаннями і підходами до роботи.

Другою за чисельністю є група 36–45 років: по 4 особи в кожному закладі, разом - 8 осіб. Це вказує на наявність достатньо досвідчених фахівців, які забезпечують стабільність роботи та передачу практичного досвіду.

Молоді спеціалісти віком до 25 років представлені меншою кількістю: 2 особи у Київському центрі та 1 особа у «Нейротайм» (разом 3 особи). Це свідчить про поступове оновлення кадрового складу, однак ця категорія не є домінуючою.

У віковій категорії 46–55 років у Київському центрі працює 1 особа, тоді як у «Нейротайм» - 2 особи (разом 3 особи). Це вказує на обмежену представленість фахівців старшого віку в обох закладах.

Фахівці віком понад 55 років в обох установах відсутні, що може свідчити про тенденцію до омолодження кадрового складу або специфіку вимог до професійної діяльності в цій сфері.

Порівнюючи обидва заклади, можна зазначити, що їх вікова структура є досить схожою: в обох випадках переважають фахівці віком 26–45 років. Водночас центр «Нейротайм» має дещо більше представництво у вікових категоріях 26–35 та 46–55 років, що може свідчити про трохи ширший віковий діапазон персоналу.

Отже, вікова структура фахівців обох центрів характеризується домінуванням молодих і середнього віку спеціалістів, що створює сприятливі умови для впровадження інноваційних підходів у соціально-педагогічній

роботі, однак водночас обмежує представленість фахівців із тривалим професійним досвідом.

Таблиця 2.2.

Порівняння за статтю

Стать	Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю (осіб)	«Нейротайм» (осіб)	Разом (осіб)
Жіноча	10	11	21
Чоловіча	2	2	4

Як видно з таблиці 2.2, у обох закладах - Київському міському центрі реабілітації дітей з інвалідністю та центрі «Нейротайм» - спостерігається чітке переважання жінок серед фахівців. Зокрема, у Київському центрі працює 10 жінок і 2 чоловіки, у «Нейротайм» - 11 жінок і 2 чоловіки, разом - 21 жінка та 4 чоловіки. Такий розподіл свідчить про подібну гендерну структуру обох установ, у якій домінує жіноча стать. Це відповідає загальним тенденціям розвитку соціально-педагогічної та соціальної сфери, де професійна діяльність пов’язана з наданням допомоги, підтримки та догляду.

Порівнюючи обидва центри, можна зазначити, що їхні показники є майже ідентичними: кількість чоловіків в обох випадках однакова, тоді як кількість жінок відрізняється незначно. Це свідчить про відсутність суттєвих відмінностей у гендерному складі персоналу.

Таблиця 2.3.

Порівняння за основною посадою/фахом

Посада / фах	Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю (осіб)	«Нейротайм» (осіб)	Разом (осіб)
Психолог	2	3	5
Соціальний педагог	2	2	4
Педагог-дефектолог	4	4	8
Реабілітолог	2	1	3
Спеціаліст реабілітаційного центру	2	3	5
Інше	-	-	-

Як видно з таблиці 2.3, кадровий склад обох закладів представлений різними фахівцями, що свідчить про міждисциплінарний характер їх діяльності.

Найбільш чисельною категорією є педагоги-дефектологи: по 4 особи у Київському центрі та «Нейротайм», разом - 8 осіб. Це свідчить про важливу роль корекційно-розвивального напряму у роботі з дітьми з інвалідністю.

Психологи представлені 2 особами у Київському центрі та 3 особами у «Нейротайм» (разом 5 осіб), що підкреслює значущість психологічного супроводу в обох установах. Аналогічна загальна кількість (5 осіб) спостерігається і серед спеціалістів реабілітаційного центру: 2 особи у Київському центрі та 3 особи у «Нейротайм», що вказує на активне залучення фахівців, безпосередньо орієнтованих на реабілітаційний процес.

Соціальні педагоги представлені однаково в обох закладах - по 2 особи (разом 4 особи), що свідчить про стабільну роль соціально-педагогічного супроводу. Соціальні працівники становлять 2 особи у Київському центрі та 1 особу у «Нейротайм» (разом 3 особи), що вказує на дещо більшу їх представленість у комунальній установі. Реабілітологи разом 3 особи.

Категорія «інше» в обох закладах відсутня, що свідчить про чітко визначену професійну структуру персоналу.

Порівнюючи обидва центри, можна зазначити, що їх кадровий склад є досить збалансованим і подібним за структурою. Водночас у «Нейротайм» дещо більше представлені психологи та спеціалісти реабілітаційного профілю, тоді як у Київському центрі - соціальні працівники.

Отже, кадровий склад обох установ характеризується міждисциплінарністю, із домінуванням педагогів-дефектологів та значною участю психологів і реабілітаційних спеціалістів, що забезпечує комплексний підхід до роботи з дітьми з інвалідністю та їхніми сім’ями.

Як видно з таблиці 2.4, структура стажу роботи фахівців обох закладів є подібною та характеризується переважанням спеціалістів із середнім рівнем професійного досвіду.

Таблиця 2.4.

Порівняння за стажем роботи зі сім’ями

Стаж роботи	Київський центр (осіб)	«Нейротайм» (осіб)	Разом (осіб)
1–3 роки	3	3	6
4–7 років	6	6	12
8–12 років	2	3	5
понад 12 років	1	1	2

Найбільш чисельною є група зі стажем 4–7 років: по 6 осіб у Київському центрі та «Нейротайм», разом - 12 осіб. Це свідчить про те, що більшість фахівців мають достатній практичний досвід роботи із сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю, та перебувають на етапі професійної стабілізації.

Фахівці зі стажем 1–3 роки представлені однаковою кількістю в обох закладах - по 3 особи (разом 6 осіб), що вказує на залучення молодих спеціалістів та поступове оновлення кадрового складу.

Група зі стажем 8–12 років налічує 2 особи у Київському центрі та 3 особи у «Нейротайм» (разом 5 осіб), що свідчить про наявність досвідчених працівників, хоча їх частка є меншою порівняно з фахівцями середнього стажу.

Найменш представленою є категорія зі стажем понад 12 років: по 1 особі в кожному закладі (разом 2 особи). Це вказує на обмежену кількість фахівців із тривалим професійним досвідом.

Порівнюючи обидва центри, можна зазначити, що їхні показники майже ідентичні, що свідчить про схожі підходи до формування кадрового складу. Водночас у «Нейротайм» дещо більше представлені фахівці зі стажем 8–12 років.

Отже, структура стажу роботи фахівців обох закладів характеризується домінуванням спеціалістів із середнім досвідом (4–7 років), поєднанням молодих кадрів та певною, але обмеженою представленістю високодосвідчених працівників, що забезпечує баланс між інноваційністю та практичним досвідом у професійній діяльності.

Таблиця 2.5.

Найчастіше застосовувані технології

Технології	Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю (осіб)	«Нейротайм» (осіб)
Індивідуальний соціальний супровід сім'ї	12	12
Психолого-педагогічний супровід дитини та сім'ї	11	12
Міждисциплінарна командна робота	10	—
Арт-терапія / творчі технології	6	11
Групи підтримки батьків	7	10
Тренінги та просвітницька робота з батьками	9	9
Ресурсний підхід	8	8
Дистанційні технології	—	7

У ході дослідження було проаналізовано найчастіше застосовувані соціально-педагогічні та психолого-педагогічні технології у діяльності Київського центру та центру «Нейротайм» (табл. 2.5). Встановлено, що в обох установах пріоритетне місце займає індивідуальний соціальний супровід сім'ї, який застосовують по 12 фахівців у кожному центрі.

Досить поширеним є також психолого-педагогічний супровід дитини та сім'ї (11 осіб у Київському центрі та 12 у «Нейротайм»), що свідчить про комплексний підхід до роботи з родинами. У Київському центрі значну увагу приділяють міждисциплінарній командній роботі (10 осіб), тоді як у «Нейротайм» цей підхід не виокремлюється як провідний.

Арттерапевтичні та інші творчі технології активніше використовуються у «Нейротайм» (11 осіб) порівняно з Київським центром (6 осіб), що свідчить про більшу орієнтацію на креативні методи роботи. Аналогічна тенденція спостерігається щодо груп підтримки батьків (10 осіб у «Нейротайм» проти 7 у Київському центрі).

Тренінги та просвітницька робота з батьками застосовуються на приблизно однаковому рівні (9 осіб у кожному закладі), що вказує на стабільне значення освітнього компоненту роботи з сім’ями. Ресурсний підхід також є рівнозначно представленим (по 8 осіб у кожному центрі).

Водночас дистанційні технології використовуються лише у «Нейротайм» (7 осіб), що свідчить про більшу цифровізацію його роботи або адаптацію до сучасних умов надання соціальних послуг.

Таблиця 2.6.

Оцінка ефективності технологій (середній бал)

Технологія	Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю	«Нейротайм»
Індивідуальний соціальний супровід	4,8	4,8
Міждисциплінарна командна робота	4,7	—
Арттерапія / творчі технології	—	4,7
Психолого-педагогічний супровід	4,6	4,6
Ресурсний підхід	4,5	4,4
Групи підтримки батьків	4,2	4,5
Тренінги для батьків	4,3	4,3
Дистанційні технології	4,0	4,2

У таблиці 2.6 представлено оцінку ефективності соціально-педагогічних технологій, що застосовуються у Київському центрі та центрі «Нейротайм», за середнім балом. Отримані результати свідчать про загалом високий рівень ефективності всіх досліджуваних технологій, оскільки всі оцінки знаходяться в межах 4,0–4,8 бала.

Найвищі показники в обох закладах має індивідуальний соціальний супровід (4,8 бала), що підтверджує його провідну роль у роботі з сім’ями, які виховують дітей з інвалідністю. Високий рівень ефективності також демонструє психолого-педагогічний супровід (4,6 бала в обох центрах), що свідчить про стабільну результативність комплексної підтримки дитини та родини.

Міждисциплінарна командна робота у Київському центрі оцінена досить високо (4,7 бала), тоді як у «Нейротайм» цей показник не представлений, що може бути пов’язано з особливостями організації роботи або іншим розподілом функцій між фахівцями.

Арттерапія та творчі технології у центрі «Нейротайм» отримали високу оцінку (4,7 бала), що свідчить про їхню результативність у роботі з дітьми та сім’ями, тоді як у Київському центрі цей напрям не виділяється як окремий показник ефективності.

Ресурсний підхід демонструє майже однакову ефективність у двох закладах (4,5 та 4,4 бала відповідно), що вказує на його стабільну, але дещо середню результативність порівняно з іншими технологіями.

Групи підтримки батьків у «Нейротайм» оцінені вище (4,5 бала) порівняно з Київським центром (4,2 бала), що може свідчити про більшу активність або структурованість цієї форми роботи в даному закладі.

Тренінги для батьків мають однакову оцінку ефективності в обох центрах (4,3 бала), що підтверджує їхню універсальну результативність. Найнижчі, хоча й відносно високі показники, мають дистанційні технології (4,0 у Київському центрі та 4,2 у «Нейротайм»), що може свідчити про їхню допоміжну, але перспективну роль у системі соціально-педагогічної роботи.

Таблиця 2.7.

Найважливіші етапи технології (середній ранг)

Етап	Київський центр	«Нейротайм»
Реалізація заходів	1,4	1,6
Моніторинг та оцінювання результатів	2,0	2,2
Складання індивідуального плану	2,8	2,5
Діагностика потреб сім’ї	3,3	3,1
Координація з іншими фахівцями	3,5	3,4

У таблиці 2.7 представлено оцінку найважливіших етапів реалізації соціально-педагогічних технологій у Київському центрі та центрі «Нейротайм»

за середнім рангом. Отримані результати дозволяють визначити пріоритетність окремих етапів у практичній діяльності фахівців.

Найвищі рангові показники в обох закладах має етап реалізації заходів (1,4 у Київському центрі та 1,6 у «Нейротайм»), що свідчить про його провідне значення та безпосередню спрямованість на практичний результат у роботі з сім’ями. Другим за важливістю визначено моніторинг та оцінювання результатів (2,0 та 2,2 відповідно), що підкреслює значення зворотного зв’язку та контролю ефективності втручань.

Складання індивідуального плану займає проміжну позицію (2,8 у Київському центрі та 2,5 у «Нейротайм»), що вказує на його важливість як підготовчого етапу, який забезпечує індивідуалізацію роботи з сім’єю.

Діагностика потреб сім’ї має ще нижчі рангові показники (3,3 та 3,1 відповідно), що може свідчити про її сприйняття як початкового, але менш пріоритетного етапу порівняно з реалізацією та оцінюванням.

Найменш пріоритетним серед наведених етапів визначено координацію з іншими фахівцями (3,5 у Київському центрі та 3,4 у «Нейротайм»), хоча вона залишається важливою складовою комплексної міждисциплінарної роботи.

Результати демонструють схожість у структурі пріоритетів обох центрів, що свідчить про уніфікований підхід до організації технологічного процесу соціально-педагогічної роботи з сім’ями, які виховують дітей з інвалідністю.

Таблиця 2.8.

Основні труднощі

Труднощі	Київський центр (осіб)	«Нейротайм» (осіб)
Велике навантаження на одного фахівця	10	8
Бюрократичні вимоги та звітність	9	7
Низька мотивація батьків	8	9
Недостатнє фінансування	7	—
Воєнний стан та переміщення сімей	6	6
Брак методичних матеріалів	—	5

У таблиці 2.8 представлено основні труднощі, з якими стикаються фахівці Київського центру та центру «Нейротайм» у процесі соціально-педагогічної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю. Отримані дані дозволяють визначити як спільні, так і специфічні проблеми діяльності обох установ.

Найбільш вираженою проблемою в обох центрах є велике навантаження на одного фахівця (10 осіб у Київському центрі та 8 у «Нейротайм»), що свідчить про високий рівень інтенсивності роботи та потенційний ризик професійного вигорання спеціалістів.

Другою за значущістю є бюрократичні вимоги та звітність (9 та 7 осіб відповідно), що вказує на надмірну адміністративну складову діяльності, яка може знижувати ефективність безпосередньої роботи з сім’ями.

Низька мотивація батьків також є суттєвою проблемою, причому більш вираженою у центрі «Нейротайм» (9 осіб проти 8 у Київському центрі). Це може ускладнювати реалізацію корекційних та соціально-педагогічних програм.

Недостатнє фінансування як труднощі відзначено лише у Київському центрі (7 осіб), що свідчить про нерівномірність ресурсного забезпечення закладів.

Воєнний стан та переміщення сімей є спільним фактором труднощів для обох установ (по 6 осіб), що відображає вплив зовнішніх соціально-економічних умов на організацію роботи з сім’ями.

Водночас брак методичних матеріалів зафіксовано лише у «Нейротайм» (5 осіб), що може свідчити про потребу у посиленні методичного забезпечення та розробці додаткових інструментів для роботи фахівців.

Загалом результати таблиці демонструють, що основні труднощі мають як організаційний, так і соціальний характер, а їх подолання потребує комплексних управлінських та ресурсних рішень.

Таблиця 2.9.

Активність залучення сімей

Показник	Київський центр	«Нейротайм»
Середній бал	3,8	4,1

У таблиці 2.9 подано оцінку активності залучення сімей до соціально-педагогічної роботи в обох досліджуваних центрах. Отримані результати свідчать про загалом середній та вище середнього рівень залученості сімей. У Київському центрі середній бал становить 3,8, тоді як у центрі «Нейротайм» цей показник є дещо вищим і сягає 4,1. Це свідчить про більш ефективні механізми мотивації та взаємодії з батьками у «Нейротайм», а також про активніше включення сімей у корекційно-розвивальні та підтримувальні заходи.

Таблиця 2.10.

Адаптованість технологій до воєнного стану

Відповідь	Київський центр (осіб)	«Нейротайм» (осіб)
Частково	9	9
Потребують суттєвого доопрацювання	3	4
Повністю	0	0

У таблиці 2.10 відображено оцінку адаптованості соціально-педагогічних технологій до умов воєнного стану. У обох закладах переважає відповідь «частково» (по 9 осіб у кожному центрі), що свідчить про наявність адаптаційних змін, однак їх недостатність для повної відповідності сучасним умовам. Значна частина респондентів також зазначає, що технології потребують суттєвого доопрацювання (3 особи у Київському центрі та 4 у «Нейротайм»), що вказує на актуальність удосконалення методичного та організаційного забезпечення роботи.

Водночас жоден із респондентів не оцінив технології як повністю адаптовані до умов воєнного стану, що свідчить про наявність системних

викликів, пов’язаних із нестабільною соціальною ситуацією, переміщенням сімей та зміною їхніх потреб. Результати підкреслюють необхідність подальшої модернізації соціально-педагогічних технологій з урахуванням сучасних кризових умов.

Таблиця 2.11.

Технології, що потребують розвитку

Технологія	Київський центр (осіб)	«Нейротайм» (осіб)
Дистанційні технології	8	7
Групи підтримки батьків	7	8
Ресурсний підхід	6	5
Арт-терапевтичні технології	—	6

У таблиці 2.11, представлено технології, які потребують подальшого розвитку та удосконалення у діяльності Київського центру та центру «Нейротайм». Отримані результати дозволяють визначити пріоритетні напрями підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи з сім’ями, що виховують дітей з інвалідністю.

Найбільш актуальним напрямом удосконалення в обох закладах є дистанційні технології (8 осіб у Київському центрі та 7 у «Нейротайм»). Це свідчить про необхідність їх розширення, методичного наповнення та підвищення ефективності використання в умовах сучасних соціальних викликів, зокрема воєнного стану та мобільності сімей.

Другою за значущістю є потреба у розвитку груп підтримки батьків (7 осіб у Київському центрі та 8 у «Нейротайм»), що вказує на важливість посилення психоемоційної підтримки родин та розвитку спільнот взаємодопомоги.

Ресурсний підхід також потребує вдосконалення (6 осіб у Київському центрі та 5 у «Нейротайм»), що може свідчити про необхідність більш глибокої роботи з внутрішніми ресурсами сім’ї та підвищення компетентності фахівців у цьому напрямі.

Варто зазначити, що арттерапевтичні технології потребують розвитку лише у центрі «Нейротайм» (6 осіб), тоді як у Київському центрі вони не виокремлюються як проблемний напрям. Це може свідчити про різний рівень їх упровадження та методичного забезпечення в установах.

Результати таблиці 2.11, демонструють, що найбільші перспективи розвитку пов'язані з цифровими та груповими формами роботи, а також із посиленням ресурсно-орієнтованого та творчого підходів у соціально-педагогічній практиці.

Аналіз відповідей респондентів на відкриті питання засвідчив, що пріоритетними напрямами розвитку соціально-педагогічних технологій є насамперед дистанційні форми роботи, які дозволяють забезпечити безперервність підтримки сімей в умовах нестабільного соціального середовища, зокрема воєнного стану та вимушеного переміщення населення. Також значна частина фахівців відзначає необхідність подальшого розвитку груп підтримки батьків, оскільки вони сприяють зниженню емоційного напруження, обміну досвідом та формуванню спільнот взаємодопомоги. Окремо підкреслюється важливість удосконалення ресурсного підходу, який дозволяє активізувати внутрішні можливості сім'ї та підвищити її самостійність у подоланні життєвих труднощів. У частині відповідей також зазначається потреба розширення використання арттерапевтичних технологій як ефективного засобу емоційної підтримки дітей та батьків.

За результатами аналізу відповіді респондентів на питання 13 анкети (що потрібно для покращення), визначено низку ключових напрямів підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи. Насамперед наголошується на необхідності зменшення навантаження на фахівців шляхом оптимізації кадрового забезпечення та більш рівномірного розподілу обов'язків у команді. Важливим також є зниження адміністративного навантаження, зокрема спрощення звітності, що дозволить більше часу приділяти безпосередній роботі з сім'ями.

Значна увага приділяється підвищенню мотивації батьків через розширення просвітницьких заходів, індивідуального консультування та підтримувальних програм. Окремо підкреслюється необхідність посилення матеріально-технічної та методичної бази закладів, а також активнішого впровадження сучасних цифрових інструментів у практику роботи. Крім того, респонденти відзначають важливість розвитку міжвідомчої співпраці та координації між різними фахівцями для забезпечення комплексного супроводу сімей.

Додатково до анкетування було проведено напівструктуроване інтерв'ю з психологом приватного центру інтерактивного розвитку «Нейротайм», який має значний досвід роботи з сім'ями, що виховують дітей з розладами аутистичного спектра. Отримані результати дозволили якісно поглибити розуміння особливостей застосування соціально-педагогічних технологій у практичній діяльності.

У ході інтерв'ю психолог зазначив, що в центрі домінують технології психолого-педагогічного супроводу, інформаційно-просвітницькі та реабілітаційно-підтримуючі підходи. Найчастіше використовуються індивідуальні консультації, бесіди з батьками, а також інформаційні матеріали у вигляді листів і дописів. Така структура роботи повністю узгоджується з результатами анкетування, де більшість фахівців центру також відзначили індивідуальний та психолого-педагогічний супровід як провідні технології.

Ефективність застосовуваних технологій у центрі оцінюється насамперед за відгуками батьків, а також за реальними змінами у поведінці дитини та якості взаємодії в сім'ї. Подібний підхід відповідає принципам сімейноцентрованої та ресурсної моделі роботи, яка передбачає орієнтацію на потреби та потенціал сім'ї, а не лише на корекцію окремих порушень.

Психолог також відзначив позитивні зміни, які спостерігаються після впровадження соціально-педагогічних технологій. Зокрема, йдеться про підвищення рівня включеності батьків у корекційно-розвитковий процес, а також зниження емоційної напруги в сім'ях. Це свідчить про значущість

емоційної підтримки як одного з ключових результатів роботи з такими сім’ями.

Серед основних труднощів у взаємодії з батьками було виділено дефіцит часу, складнощі у зміні звичних моделей поведінки та побуту, а також різний рівень усвідомлення наявності проблеми у дитини. Ці дані корелюють із результатами анкетування, де низька мотивація батьків також визначена як одна з провідних проблем у роботі фахівців.

Найбільш результативними методами роботи психолог вважає індивідуальні бесіди, які дозволяють детально розглянути конкретні життєві ситуації сім’ї, а також групи підтримки батьків, що сприяють зниженню емоційної ізоляції та забезпечують обмін досвідом між родинами. Окремо підкреслюється важливість індивідуального підходу, який у центрі реалізується з урахуванням емоційного стану батьків, їхнього способу життя та ресурсних можливостей.

У якості перспективних напрямів удосконалення роботи психолог запропонував посилення просвітницької діяльності, зокрема щодо ранньої діагностики та профілактичних інтервенцій, а також розробку спеціалізованих програм емоційної підтримки для батьків.

Загалом результати інтерв’ю підтверджують дані анкетного опитування та теоретичні положення дослідження. Вони свідчать про те, що найбільш ефективним є поєднання індивідуального психолого-педагогічного супроводу з груповими та інформаційно-просвітницькими формами роботи. Водночас підкреслюється необхідність подальшого розвитку мотиваційної та емоційної підтримки сімей, а також розширення використання сучасних технологій супроводу.

Проведений аналіз практичного досвіду застосування соціально-педагогічних технологій у Київському міському центрі реабілітації дітей з інвалідністю та приватному центрі «Нейротайм» дозволяє зробити низку узагальнень щодо особливостей організації роботи з сім’ями, які виховують дітей з інвалідністю.

Встановлено, що обидва заклади реалізують міждисциплінарний та комплексний підхід, проте відрізняються за організаційною моделлю: державний центр більше орієнтований на структуровану командну роботу та використання широкого спектра реабілітаційних технологій, тоді як приватний центр «Нейротайм» характеризується більшою гнучкістю, індивідуалізацією та активним використанням цифрових і інформаційно-просвітницьких інструментів.

Результати анкетування та інтерв'ювання свідчать, що найпоширенішими та найефективнішими технологіями є індивідуальний соціальний і психолого-педагогічний супровід, а також групові форми роботи з батьками. Саме ці підходи отримали найвищі оцінки ефективності та підтверджуються як кількісними, так і якісними даними дослідження.

Водночас виявлено низку проблемних аспектів у діяльності обох центрів, серед яких найбільш значущими є високе навантаження на фахівців, недостатня мотивація батьків, бюрократичні обмеження та неповна адаптованість технологій до умов воєнного стану. Окремо підкреслено потребу у розвитку дистанційних технологій, груп підтримки батьків, ресурсного підходу та арттерапевтичних методів.

Інтерв'ю з практичним психологом центру «Нейротайм» підтвердило результати анкетування та доповнило їх якісним розумінням механізмів роботи з сім'ями. Зокрема, було акцентовано на значенні емоційної підтримки батьків, індивідуалізації допомоги та важливості просвітницької діяльності як ключових умов підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи.

Отже, Київський міський центр реабілітації дітей з інвалідністю характеризується більш структурованою, командною моделлю роботи з акцентом на міждисциплінарну взаємодію, реабілітаційні та корекційно-розвивальні технології, а також стабільне використання традиційних форм соціально-педагогічного супроводу.

Водночас у центрі «Нейротайм» простежується більша гнучкість організації роботи, ширше впровадження індивідуалізованих підходів,

активніше використання арттерапевтичних, інформаційно-просвітницьких і дистанційних технологій, а також вищий рівень залучення сімей до взаємодії. Таким чином, обидва центри демонструють ефективні, але різні за акцентами моделі соціально-педагогічної роботи: державний заклад - більш системний і командно-орієнтований, приватний -більш індивідуалізований і інноваційно-орієнтований.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що ефективна соціально-педагогічна робота з сім'ями, які виховують дітей з інвалідністю, ґрунтується на поєднанні індивідуального супроводу, групових форм підтримки та просвітницьких технологій. Подальший розвиток цієї сфери має бути спрямований на цифровізацію послуг, посилення ресурсного підходу та підвищення рівня підтримки як дітей, так і їхніх батьків у кризових умовах сучасності.

2.3. Розробка методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю.

На основі теоретичного аналізу в першому розділі, результатів емпіричного дослідження (опитування 25 фахівців двох реабілітаційних центрів та інтерв'ю з психологом центру «Нейротайм»), а також, виявлених проблем (високе навантаження на фахівців, низька мотивація частини батьків, недостатня адаптація технологій до воєнного стану, обмежене використання дистанційних і творчих форм роботи) нами розроблено комплекс методичних рекомендацій.

Рекомендації мають практичну спрямованість, ґрунтуються на сімейноцентрованому, ресурсному та міждисциплінарному підходах і можуть бути впроваджені в діяльність реабілітаційних центрів, центрів соціальних служб та інклюзивних закладів освіти.

Індивідуальний соціальний супровід є найбільш поширеним і високо оціненим інструментом (використовується 24 з 25 фахівців). Однак його

ефективність часто знижується через надмірну бюрократію та відсутність чіткої структури.

Рекомендується запровадити стандартизовану цифрову систему первинного оцінювання потреб сім'ї, яка дозволить скоротити час на діагностичний етап. Кожен індивідуальний план супроводу повинен обов'язково включати не менше трьох сесій психологічної підтримки батьків на квартал. Важливо активно застосовувати технологію «ведення випадку» (case management) з чітким розподілом ролей у команді та щомісячним моніторингом прогресу. Такий підхід забезпечить безперервність допомоги, підвищить відповідальність фахівців і дасть змогу оперативно реагувати на зміни в житті сім'ї.

Низька мотивація батьків залишається однією з ключових проблем (відзначена 8–16 фахівцями в обох центрах). Багато батьків відчувають емоційне вигорання, брак часу та ресурсів для активної участі у процесі.

Для вирішення цієї проблеми пропонується ввести систему раннього залучення батьків уже під час першої зустрічі через спільне визначення цілей і пріоритетів. Ефективним інструментом може стати «Карта маленьких перемог» - візуальний документ, де фіксуються навіть незначні досягнення дитини та сім'ї. Рекомендується регулярно проводити групи взаємодопомоги батьків за принципом «батьки для батьків» (один раз на 1,5–2 місяці) під супроводом психолога. Також варто організовувати мотиваційні зустрічі у форматі «Історії успіху», де батьки, які досягли позитивних результатів, діляться досвідом. Такі заходи значно підвищують суб'єктну позицію батьків і сприяють їхній активній участі у реабілітаційному процесі.

Емоційне вигорання та хронічний стрес батьків суттєво знижують ефективність усієї роботи. Інтерв'ю з психологом «Нейротайм» та анкетні дані підтверджують потребу в системній емоційній підтримці.

Пропонується створити в кожному закладі комплексну програму «Емоційний ресурс батьків», яка включатиме:

-щомісячні арттерапевтичні майстер-класи для батьків і дітей;

-регулярні заняття йогою «мама + дитина» або інші релаксаційні практики;

-можливість індивідуального кризового консультування у зручний для батьків час;

-створення анонімного чату або «гарячої лінії» емоційної підтримки у вечірні години.

Така програма допоможе зменшити емоційну напругу, підвищити психологічну стійкість батьків і, як наслідок, покращити якість взаємодії з дитиною.

Дистанційні технології поки що використовуються недостатньо активно, хоча в умовах воєнного стану вони є надзвичайно актуальними.

Рекомендується для кожної сім'ї створювати персональний закритий телеграм-канал або чат з індивідуальними завданнями, відео-матеріалами та рекомендаціями фахівців. Не менше 30–40 % консультацій слід проводити в онлайн-форматі. Також необхідно розробити єдиний освітній пакет «Школа компетентних батьків» - серію з 10–12 коротких відеороликів (5–10 хвилин) на ключові теми: розвиток дитини, емоційна саморегуляція батьків, ефективна взаємодія з фахівцями, права дитини тощо. Це дозволить забезпечити безперервну підтримку навіть у разі переміщення сімей або обмеженого доступу до очних занять.

Міждисциплінарна взаємодія високо оцінена фахівцями, проте потребує більшої системності.

Пропонується запровадити щотижневі короткі міждисциплінарні наради (15–20 хвилин) для обговорення складних випадків. Корисним інструментом стане єдина електронна «Картка сім'ї», доступна всім членам команди (з дотриманням вимог конфіденційності). Також рекомендується проводити спільні міждисциплінарні тренінги для фахівців різних спеціальностей не рідше одного разу на квартал. Це підвищить координацію зусиль і забезпечить комплексний супровід кожної сім'ї.

Бюрократичні вимоги та звітність є однією з головних причин професійного вигорання фахівців (17–9 осіб).

Рекомендується максимально уніфікувати та перевести в електронний формат звітну документацію, виділити адміністративного працівника для частини паперової роботи та впровадити принцип «одного вікна» при взаємодії фахівців з сім'єю. Зменшення адміністративного навантаження дозволить соціальним педагогам і психологам більше часу приділяти безпосередній роботі з сім'ями.

Для об'єктивної оцінки результатів роботи рекомендується запровадити чітку систему показників:

-рівень залученості батьків (анкета для батьків, кожні 3 місяці);

-динаміка емоційного стану батьків (опитувальник, кожні 6 місяців);

-прогрес у розвитку дитини (оцінка фахівців, кожні 3 місяці);

-загальна задоволеність сімей якістю послуг (анонімне опитування, 2 рази на рік).

Такий моніторинг дозволить вчасно коригувати індивідуальні плани та оцінювати ефективність впроваджених рекомендацій.

Алгоритм впровадження рекомендацій

1. Підготовчий етап (1 місяць) - навчання фахівців, розробка необхідних матеріалів і цифрових інструментів.

2. Пілотне впровадження (3 місяці) - апробація рекомендацій у роботі з 10–15 сім'ями.

3. Аналіз результатів і корекція (1 місяць).

4. Масштабне впровадження у всьому закладі.

Реалізація запропонованих методичних рекомендацій дозволить значно підвищити ефективність соціально-педагогічної роботи, зменшити емоційне навантаження на фахівців і батьків, посилити мотивацію сімей та забезпечити більш якісну соціальну інтеграцію дітей з інвалідністю в сучасних умовах України.

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційного дослідження проаналізовано практичні аспекти застосування соціально-педагогічних технологій у роботі з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю. Теоретичний огляд показав, що соціально-педагогічні технології становлять цілісну, багаторівневу систему, яка ґрунтується на сімейноцентрованому, ресурсному та міждисциплінарному підходах. Найефективнішою є комплексна інтеграція технологій індивідуального соціального супроводу, психолого-педагогічного супроводу, групової взаємодопомоги, ресурсного підходу, арттерапевтичних, дистанційних та міждисциплінарних технологій. Саме поєднання цих інструментів забезпечує системність, індивідуалізацію та безперервність підтримки сімей в умовах воєнного стану.

Емпіричне дослідження, проведене на базі Київського міського центру реабілітації дітей з інвалідністю (комунальна форма власності) та Приватного центру інтерактивного розвитку «Нейротайм» (приватна форма власності), виявило як спільні риси, так і відмінності в організації роботи.

Кадровий склад обох закладів характеризується переважанням жінок молодого та середнього віку (26–45 років) зі стажем роботи 4–7 років, що забезпечує баланс інноваційності та практичного досвіду. Найпоширенішими та найефективнішими технологіями в обох центрах є індивідуальний соціальний супровід сім'ї (застосовують 24 з 25 фахівців, середній бал ефективності - 4,8) та психолого-педагогічний супровід (середній бал - 4,6). У Київському центрі сильніше представлені міждисциплінарна командна робота та структуровані реабілітаційні технології. У «Нейротайм» активніше використовуються арттерапевтичні технології, групи підтримки батьків та дистанційні форми роботи. Середній рівень активності залучення сімей вищий у приватному центрі (4,1 бала проти 3,8), що свідчить про ефективніші мотиваційні механізми. Технології лише частково адаптовані до умов воєнного стану; жоден фахівець не оцінив їх як повністю адаптовані.

Виявлено спільні системні труднощі: велике навантаження на фахівців, бюрократичні вимоги, низька мотивація частини батьків, недостатнє фінансування та брак методичних матеріалів. Водночас приватний центр демонструє більшу гнучкість та швидкість впровадження інновацій, а державний - стабільність і ширший міждисциплінарний ресурс.

Розроблено комплекс методичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи. Ключовими напрямами стали: оптимізація індивідуального супроводу через case management та цифровізацію; посилення мотивації батьків («Карта маленьких перемог», групи «батьки для батьків»); системна емоційна підтримка батьків; розвиток дистанційних технологій; удосконалення міждисциплінарної взаємодії та зменшення адміністративного навантаження.

Таким чином, практична частина дослідження підтвердила, що ефективність соціально-педагогічної роботи з сім’ями, які виховують дітей з інвалідністю, визначається не окремими технологіями, а їх комплексним, гнучким та індивідуалізованим застосуванням з урахуванням організаційної форми закладу та сучасних соціальних викликів. Отримані результати створюють науково-практичне підґрунтя для вдосконалення діяльності реабілітаційних центрів і подальшого розвитку соціально-педагогічної теорії та практики в Україні.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі досягнуто поставленої мети - вивчено, обґрунтовано та узагальнено зміст, форми і методи соціально-педагогічних технологій роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю, та розроблено методичні рекомендації щодо підвищення їх ефективності. Відповідно до визначених завдань одержано відповідні *висновки*:.

1. Розкрито сутність понять «соціально-педагогічна технологія» та «соціальна робота з сім'ями, які виховують дітей з інвалідністю». Соціально-педагогічна технологія визначена як науково обґрунтована, структурована, алгоритмізована, відтворювана система методів, форм і прийомів професійної діяльності, що має чітку поетапну структуру (діагностика – планування – реалізація – моніторинг – корекція) і спрямована на розвиток, соціалізацію та інтеграцію дитини та сім'ї. Соціальна робота з сім'єю розглядається як ширша комплексна професійна діяльність, що включає підтримку, профілактику, захист прав та посилення ресурсного потенціалу сім'ї. Встановлено, що соціально-педагогічні технології є інструментально-методичним механізмом реалізації соціальної роботи з сім'єю.

Визначено специфіку соціально-психологічних, педагогічних та соціальних особливостей сімей, які виховують дітей з інвалідністю. Такі сім'ї характеризуються комплексом кризових станів (шок, заперечення, гнів, депресія, прийняття), ризиком емоційного вигорання батьків, соціальною ізоляцією, стигматизацією, економічними труднощами та правовими бар'єрами. Умови воєнного стану суттєво загострюють ці проблеми. Водночас сім'ї мають значний адаптивний потенціал, який можна розвивати через сімейноцентрований, ресурсний та міждисциплінарний підходи.

2. Проаналізовано сучасні соціально-педагогічні технології як складові процесу соціальної роботи. Виявлено комплекс взаємопов'язаних технологій, серед яких провідними є індивідуальний соціальний супровід сім'ї, психолого-педагогічний супровід дитини та сім'ї, ресурсний підхід, групи підтримки батьків, арт-терапевтичні, дистанційні та міждисциплінарні

технології. Найвищу ефективність забезпечує їх системне, комплексне та індивідуалізоване поєднання з урахуванням потреб конкретної сім'ї та сучасних соціальних викликів.

3. Здійснено аналіз практичного досвіду застосування технологій у реабілітаційних центрах. Емпіричне дослідження на базі Київського міського центру реабілітації дітей з інвалідністю (комунальний) та Приватного центру інтерактивного розвитку «Нейротайм» (приватний) показало, що найпоширенішими та найефективнішими технологіями в обох закладах є індивідуальний соціальний супровід (середній бал 4,8) та психолого-педагогічний супровід (4,6). Державний заклад сильніший у міждисциплінарній командній роботі, приватний - у гнучкості, арттерапії, групах підтримки та дистанційних технологіях. Виявлено спільні труднощі: високе навантаження на фахівців, бюрократію, низьку мотивацію батьків та часткову адаптованість технологій до воєнного стану. Приватний центр демонструє вищий рівень залучення сімей (4,1 бала проти 3,8).

4. Розроблено методичні рекомендації щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи. Рекомендації охоплюють: оптимізацію індивідуального супроводу через case management та цифровізацію; посилення мотивації батьків («Карта маленьких перемог», групи «батьки для батьків», «Історії успіху»); системну емоційну підтримку батьків (програма «Емоційний ресурс батьків»); розвиток дистанційних технологій та «Школи компетентних батьків»; удосконалення міждисциплінарної взаємодії та зменшення адміністративного навантаження. Запропоновано алгоритм впровадження рекомендацій.

Таким чином, дослідження підтвердило, що ефективність соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які виховують дітей з інвалідністю, визначається не окремими технологіями, а їх комплексним, гнучким, індивідуалізованим та міждисциплінарним застосуванням з урахуванням організаційної форми закладу та воєнних реалій. Отримані теоретичні узагальнення та практичні рекомендації створюють науково-методичне підґрунтя для вдосконалення

діяльності реабілітаційних центрів, центрів соціальних служб та інклюзивних закладів освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні ефективності запропонованих рекомендацій у ширшій вибірці закладів різних регіонів України, а також у розробці критеріїв оцінки довгострокової результативності соціально-педагогічних технологій у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/ (дата звернення:18.04.2026)

2. Бі Є. Соціально-педагогічна взаємодія дітей, батьків і школи в умовах інклюзивного освітнього середовища як основа педагогіки толерантності. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2024. № 4. С. 17-24. URL: https://lib.ndu.edu.ua (дата звернення:23.04.2026)

3. Бойко О. Технології соціально-педагогічної роботи в громадах. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. № 4. С. 43–51. URL: http://znp.udpu.edu.ua (дата звернення:12.03.2026)

4. Брушневська І. М. Теоретичні аспекти побудови моделей психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП та її сім'ї. *Acta Paedagogika Volynienses.* 2024. № 2. С. 54-60. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua (дата звернення:14.03.2026)

5. Виноградова О. В. Система сучасної соціальної роботи з дітьми з інвалідністю: традиції та інновації. Нау*ковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2020. Вип. 76. С. 29–33.URL: https://enpuir.udu.edu.ua (дата звернення:18.03.2026)

6. Ворощук О. Соціально-педагогічні та правові аспекти соціалізації дітей з інвалідністю в умовах освітнього закладу / О. Ворощук, І. Комар, Р. Петришин. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 6(8). С. 81-91. URL: https://perspectives.pp.ua (дата звернення:18.03.2026)

7. Горішна Н. Сімейно-орієнтований підхід до надання соціальних послуг сім’ям, які виховують дітей з інвалідністю. *Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів : матеріали доповідей та повідомлень міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 27

вересня 2019 р.). Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2019. С. 24–25.URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua (дата звернення:12.03.2026)

8. Гринців М. Робота соціального педагога із сім'єю, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами / М. Гринців, О. Думич. Теорія і практика роботи фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти в умовах суспільних викликів : збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті багаторічного організатора навчально-наукових тренінгів, спеціаліста реабілітаційного центру Zevenbergen Франка Ван ден Ейндена (Дрогобич, 20-21 квітня 2023 р.) / редактор Т. О. Логвиненко. – Дрогобич, 2023. С. 33-37. URL: https://fhpp.dspu.edu.ua (дата звернення:17.03.2026)

9. Деякі питання діяльності центрів соціальних служб : Постанова Кабінету Міністрів № 479 від 01.06.2020. Дата оновлення: 19.06.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:13.03.2026)

10. Дуля А., Лехолетова М., Лях Т. Особливості соціальної роботи з особами з інвалідністю внаслідок війни. Н*ауковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2024. 5(98). С. 42–46.

11. Дуля А., Лехолетова М., Спіріна Т., Сапіга С. Соціальна адвокація у роботі з сім'ями військовослужбовців в Україні. *Social Work and Education.* 2026. 13(1). С. 22–38. DOI: https://doi.org/10.25128/2520-6230.26.1.2 ISSN 2520-6230 (дата звернення:19.03.2026)

12. Європейська конвенція про здійснення прав дітей : Конвенція Ради Європи від 25.01.1996. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:19.03.2026)

13. Загутіна-Візер Я. Принципи міждисциплінарної взаємодії фахівців команди супроводу молодших школярів з особливими освітніми потребами / Я. Загутіна-Візер, О. Денисюк. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 2. С. 38–44. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:18.04.2026)

14. Іванова І. Класифікація методів соціальної роботи (нормативно-правовий аспект). *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 4. С. 42-51 URL: https://www.researchgate.net (дата звернення:19.03.2026)

15. Ковальова О. Концептуалізація сімейноцентрованого підходу в процесі розвитку адаптивних ресурсів батьків, які виховують дітей з особливими потребами / О. Ковальова, Г. Варіна. *Conference Proceedings of the International Scientific Online Conference Topical Issues of Society Development in the Turbulence Conditions*. Bratislava, 2020. P. 351–360. URL: https://eprints.mdpu.org.ua (дата звернення:18.02.2026)

16. Лехолетова М. М. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / М. М. Лехолетова, Т. Л. Лях, С. В. Сапіга. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1(12). С. 89-96. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

17. Лехолетова М. Соціальна підтримка вразливих категорій населення в умовах воєнного часу. *Сучасна теорія та практика соціальної роботи в Україні та зарубіжжі : матер. міжнар. наук.-практ. конфер.,* 14-15 листопада 2024 р., м. Львів. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. С. 163–167.

18. Максимишин М. Особливості соціально-педагогічної роботи із батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни / М. Максимишин, І. Турчин-Кукаріна. *Соціальна робота: виклики сьогодення : збірник наукових праць за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль 25–26 квітня 2024 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 174-177. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

19. Мельничук В. Діяльність соціальних педагогів у закладах освіти в умовах воєнного стану. *Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень : збірник наукових праць* / редактор: Л. С. Яковицька, С. Л. Горбенко ; Національний авіаційний університет. Київ : НАУ, 2024. С. 194-201. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

20. Методичні рекомендації щодо специфіки роботи соціального педагога в інклюзивному середовищі школи / укладач О. О. Мішкулинець. Мукачево, 2019. 55 с. URL: http://dspace-s.msu.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

21. Мочалова К. О. Технологізація соціальної роботи з сім'ями, в яких виховується дитина з інвалідністю / К. О. Мочалова, В. В. Суліцький. *The 8th International scientific and practical conference «Trends, theories and ways of improving science»* (February 28 – March 03, 2023) Madrid, Spain. Madrid : International Science Group, 2023. P. 371-376. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

22. Ніколайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4(119). С. 94-105. URL: https://er.dduvs.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

23. Нохріна І. С., Швед О. В., Спіріна Т. П. Соціальна робота з людьми з інвалідністю: Польська модель та розробка соціальних проєктів в Україні : *Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Спеціальна та інклюзивна освіта в сучасному вимірі: досвід та інновації»*, 23–24 жовтня 2025 року, Ужгород

24. Оксенюк О. Соціальний супровід сім'ї, яка має дитину з особливими потребами. *Соціальна робота та освіта*. 2018. № 5(1). С. 38–46. URL: https://journals.uran.ua (дата звернення:11.04.2026)

25. Олексюк Н. Соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами як актуальна проблема. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2019. Вип. 2(10). С. 63–66. URL: https://www.researchgate.net (дата звернення:11.04.2026)

26. Олійник Г. М. Особливості роботи соціального педагога з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю / Г. М. Олійник, О. Л. Главацька. *The XII International Science Conference «About modern problems in science and ways to*

solve them», December 06-08, 2021, Graz, Austria. Graz, 2021. P. 356-359. URL: https://eu-conf.com (дата звернення:11.04.2026)

27. Омельянович І. М. Особливості психолого-педагогічної роботи з батьками дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами / І. М. Омельянович, Ю. В. Коломієць. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 41. С. 41-48. URL: https://enpuir.udu.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

28. Петрочко, Ж. В. Навчання та підтримка біологічних сімей з дітьми: сучасний досвід Чеської Республіки та України / Ж. В. Петрочко, О. М. Денисюк. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. № 1(6). С. 131–141. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

29. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008. Дата оновлення: 09.11.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL:https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

30. Підвальна Ю. Соціально-педагогічна робота з батьками дітей з особливими освітніми потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.* 2017. Вип. 56. С. 198-204. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

31. Портницька Н. Ф. Психологічне благополуччя батьків дітей з інвалідністю: кризи і ресурси/ Н. Ф. Портницька, М. В. Соложенцева, І. М. Тичина. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2019. Вип. VI(16). С. 230–237. URL:http://appsychology.org.ua (дата звернення:11.04.2026)

32. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України № 787 від 29.05.2025. Р*АДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

33. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України № 2811-XII від 21.11.1992. Дата оновлення: 01.01.2026. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*.: URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

34. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України № 1706-VII від 20.10.2014. Дата оновлення: 04.04.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:10.04.2026)

35. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України № 318 від 31.03.2016. Дата оновлення: 01.07.2022. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

36. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України № 429 від 23.06.2020. Дата оновлення: 18.11.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

37. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю : Постанова Кабінету Міністрів України № 309 від 27.03.2019. Дата оновлення: 14.02.2023. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

38. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади :

Постанова Кабінету Міністрів України № 576 від 26.06.2019. Дата оновлення: 01.01.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:10.04.2026)

39. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : Постанова Кабінету Міністрів України № 1751 від 27.12.2001. Дата оновлення: 01.07.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

40. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України № 1005 від 13.07.2018. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

41. Про організацію надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України № 587 від 01.06.2020. Дата оновлення: 01.01.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

42. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. Дата оновлення: 01.01.2026. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:09.04.2026)

43. Про охорону дитинства : Закон України № 2402-III від 26.04.2001. Дата оновлення: 06.07.2025. Р*АДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:07.04.2026)

44. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України № 2961-IV від 06.10.2005. Дата оновлення: 01.01.2026. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:09.04.2026)

45. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII від 31.12.2023. Дата оновлення: 01.01.2026. Р*АДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:10.04.2026)

46. Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю : Закон України № 2558-III від 03.08.2023. Дата оновлення: 27.09.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

47. Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2028 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 708-р від 14.07.2025. *Урядовий портал*. URL: https://www.kmu.gov.ua (дата звернення:11.04.2026)

48. Робота з сім’єю дітей з особливими потребами : навчальний посібник / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; укладач В. А. Білан. Умань : Візаві, 2019. – 174 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua (дата звернення:11.04.2026)

49. Семигіна Т. В. Спортивно-дозвіллєві практики у соціальній інтеграції дітей із порушеннями розумового розвитку/ Т. В. Семигіна, А. О. Чистякова. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2019. № 18. С. 90-94. URL: https://www.researchgate.net (дата звернення:11.04.2026)

50. Семигіна Т. В. Якість життя сімей, які виховують дітей з аутизмом: концепція та чинники / Т. В. Семигіна, О. Ю. Солярик. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».* 2019. № 18. С. 84–89. URL: https://www.researchgate.net (дата звернення:18.03.2026)

51. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002. Дата оновлення: 12.09.2025. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення:17.02.2026)

52. Соловйова Т. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю, в закладах дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2018. № 5(79). С. 418-429. URL: https://www.researchgate.net (дата звернення:11.03.2026)

53. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю: навчальний посібник / І. В. Пєша [та ін.]. Київ : Компринт, 2023. 449 с. URL: https://inmol.org (дата звернення:12.02.2026)

54. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики: колективна монографія / Волинський національний університет імені Лесі Українки ; редактор: В. Петрович, С. Чернета. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, 2021. 342 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua (дата звернення:17.02.2026)

55. Соціальний супровід сім'ї: навчальний посібник / укладач Г. В. Бондаренко. Умань : ВІЗАВІ, 2024. 120 с. URL:https://dspace.udpu.edu.ua (дата звернення:10.02.2026)

56. Соціальні послуги окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах, та порядок їх надання. WikiLegalAid. Платформа правових консультацій. URL: https://legalaid.wiki (дата звернення:11.02.2026)

57. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. URL: https://www.unicef.org (дата звернення:11.02.2026)

58. Спіріна Т. П. Надання інтегрованих соціальних послуг в Україні: міждисциплінарний підхід / Т. П. Спіріна, К. О. Лунь. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 40. С. 215–218. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:10.02.2026)

59. Спіріна Т. П., Мартинюк Я. В. Психосоціальна підтримка осіб з інвалідністю у закладах вищої освіти. *Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний дизайн інклюзивного навчання: успішні українські та зарубіжні практики».* 11 листопада 2025 року. Київ

60. Спіріна Т. Соціальна робота з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю у територіальній громаді / Т. Спіріна, М. Дорофіна. *Ввічливість. Humanitas.* 2023. № 2. С. 151–156. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:17.04.2026)

61. Спіріна Т., Дорофіна М. Соціальна робота з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю у територіальній громаді. *Ввічливість. Humanitas.* 2023. № 2. С. 151–156. DOI: https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.22. (дата звернення:18.04.2026)

62. Столярик О. Сімейна соціальна робота: реалії України / О. Столярик, Т. Семигіна, О. Зубчик. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 4(133). С. 38–46. URL:https://www.researchgate.net (дата звернення:12.03.2026)

63. Столярик О. Ю. Підхід, орієнтований на сильні сторони, у соціальній роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 «Соціальна робота» (23 «Соціальна робота») / О. Ю. Столярик ; науковий керівник Г. І. Слозанська ; Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2022. 275 с. URL:https://tnpu.edu.ua (дата звернення:12.01.2026)

64. Сучасні теорія і практика соціальної реабілітації : монографія / О. В. Чуйко [та ін.] ; редактор О. В. Чуйко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 336 с. URL: https://www.researchgate.net (дата звернення:17.02.2026)

65. Теорія, методика і досвід забезпечення соціальної згуртованості суспільства : колективна монографія / редактор І. М. Трубавіна ; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ : Талком, 2025. 421 с. URL:https://dspace.luguniv.edu.ua (дата звернення:18.02.2026)

66. Тернавська, Т. Соціально-педагогічні концепції підтримки сімей, які мають дітей з особливими потребами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 8. С. 286-296. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення:19.03.2026)

67. Трубавіна І. М. Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до соціальної підтримки сімей з дітьми з особливими потребами під час воєнного стану / І. М. Трубавіна, К. Є. Каліна, К. М. Недря. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр*. / Харків. нац. пед. ун-т

ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2022. Вип. 59. С. 105–119. URL: : https://dspace.hnpu.edu.ua (дата звернення:18.02.2026)

68. Чечко Т. М. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах: дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.05 «Соціальна педагогіка» (Педагогічні науки) / Т. М. Чечко ; науковий керівник Т. Л. Лях ; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2018. 353 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua (дата звернення:17.02.2026)

69. Чечко Т. Алгоритм соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 3. С. 264-275. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення:18.03.2026)

70. Шевелєва О. В. Соціально-педагогічна підтримка батьків (татів) за умов виховання у родині дитини з інвалідністю / О. В. Шевелєва, О. І. Рассказова. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,* м. Харків, 25 листопада 2021 р. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. С. 117-119. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua (дата зверненя:19.03.2026)

71. Шпеко Т. В. Використання арт-терапевтичних засобів у формуванні навичок соціальної взаємодії батьків і дітей в умовах інклюзивного освітнього середовища / Т. В. Шпеко, Т. В. Качалова. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції* (13 травня 2021 р., м. Ніжин) / редактор: О. В. Лісовець, С. О. Борисюк. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С. 115-117. URL: http://www.ndu.edu.ua (дата звернення:17.02.2026)

72. Як дітям з інвалідністю або ООП і їхнім батькам отримати різні послуги. *НУШ. Нова українська школа.* URL:https://nus.org.ua (дата звернення:17.03.2026)

73. Chechko T., Liakh T., Spirina T., Lekholetova M., Sapiha S., & Salata K. Needs Assessment of Parents Raising Children with Disabilities in Preschool Educational Institution. *Sociální práce/Sociálna práce/Czech and Slovak Social work.* 2022. № 4(22). P. 54–66. URL: https://socialniprace.cz/en/article/needs-assessment-of-parents-raising-children-with-disabilities-in-preschool-educational-institution-2/ (дата звернення:19.03.2026)

74. Gunko S., Liakh T., Vainola R., Lekholetova M. Features of Providing Social Services in Rural Communities. Society, integration, education. *Proceedings of the International Scientific Conference.* Volume I, May 24, 2024. P. 652–664. DOI: https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7899 ISSN 1691-5887 (дата звернення:19.04.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Шановний колего!

Просимо Вас взяти участь в **анонімному опитуванні**, яке проводиться в рамках бакалаврського дослідження **«Соціально-педагогічні технології роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю»**.

Ваші професійні відповіді допоможуть проаналізувати сучасний стан використання соціально-педагогічних технологій, виявити їхню ефективність та розробити практичні методичні рекомендації для фахівців соціальної сфери.

Опитування анонімне, займе 10–12 хвилин. Результати будуть використані виключно в узагальненому вигляді.

1. Ваш вік:

☐ до 25 років

☐ 26–35 років

☐ 36–45 років

☐ 46–55 років

☐ понад 55 років

2. Ваша стать: ☐ Чоловіча ☐ Жіноча

3. Ваша основна посада / фах (можна обрати кілька):

☐ Соціальний педагог

☐ Соціальний працівник

☐ Психолог

☐ Педагог-дефектолог / корекційний педагог

☐ Керівник або спеціаліст реабілітаційного центру

☐ Реабілітолог

☐ Інше _____

4. Місце Вашої основної роботи:

☐ Центр соціальних служб територіальної громади

☐ Реабілітаційний центр для дітей з інвалідністю

☐ Заклад освіти (інклюзивний садок або школа)

☐ Комплексний центр надання соціальних послуг

☐ Громадська організація

☐ Інше _____

5. Стаж роботи зі сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю / особливими освітніми потребами:

☐ менше 1 року

☐ 1–3 роки

☐ 4–7 років

☐ 8–12 років

☐ понад 12 років

6.Які соціально-педагогічні технології Ви найбільш часто застосовуєте в роботі з такими сім'ями? (оберіть не більше 7)

☐ Індивідуальний соціальний супровід сім'ї

☐ Сімейне консультування

☐ Групи взаємодопомоги / групи підтримки батьків

☐ Тренінги та просвітницька робота з батьками

☐ Психолого-педагогічний супровід дитини та сім'ї

☐ Технологія ведення випадку

☐ Міждисциплінарна командна робота

☐ Арт-терапія / творчі технології

☐ Спортивно-дозвіллєві технології

☐ Дистанційні технології (онлайн-консультування, вебінари)

☐ Технологія ресурсного підходу (орієнтованого на сильні сторони)

☐ Кризове консультування

☐ Технологія соціальної інтеграції / інклюзії

☐ Інше _____

7.Наскільки ефективними, на Вашу думку, є перелічені технології? (оцініть за 5-бальною шкалою: 1 -неефективна, 5 -дуже ефективна)

Технологія					
Групи підтримки батьків					
Індивідуальний соціальний супровід					
Тренінги для батьків					
Міждисциплінарна командна робота					
Дистанційні технології					
Ресурсний підхід					
Кризове консультування					

8.Які етапи соціально-педагогічної технології Ви вважаєте найбільш важливими? (ранжуйте за значущістю 1–5)

Діагностика потреб сім'ї _____

Складання індивідуального плану _____

Реалізація заходів _____

Моніторинг та оцінювання результатів _____

Координація з іншими фахівцями _____

9.Які основні труднощі Ви зустрічаєте при застосуванні соціально-педагогічних технологій? (оберіть не більше 5)

☐ Недостатнє фінансування

☐ Велике навантаження на одного фахівця

☐ Брак методичних матеріалів

☐ Низька мотивація батьків

☐ Відсутність міжвідомчої взаємодії

☐ Воєнний стан та переміщення сімей

☐ Бюрократичні вимоги та звітність

☐ Недостатня кваліфікація у роботі з інвалідністю

☐ Відсутність доступу до сучасних технологій (онлайн-платформи тощо)

☐ Інше _____

10.Наскільки сім'ї активно залучаються до спільної роботи (розробка плану, виконання завдань)?

1 -майже не залучаються 2 3 4 5 -дуже активно залучаються

11.Чи вважаєте Ви, що існуючі соціально-педагогічні технології достатньо адаптовані до умов воєнного стану?

☐ Так, повністю

☐ Частково

☐ Ні, потребують суттєвого доопрацювання

12.Які технології, на Вашу думку, потребують найбільшого розвитку та впровадження? (1–3 варіанти)

13.Що, на Вашу думку, потрібно зробити для підвищення ефективності соціально-педагогічної роботи з такими сім'ями? (відкрите питання)

Дякуємо за професійні та щирі відповіді! Ваша думка допоможе удосконалити соціально-педагогічну підтримку сімей.

https://forms.gle/qLJRKVZHvV3GSCVM9

Додаток Б

ІНТЕРВ'Ю З ПСИХОЛОГОМ «НЕЙРОТАЙМ»

Оцінка ефективності соціально-педагогічних технологій у роботі з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю
(розлад аутичного спектра)

1. Які основні соціально-педагогічні технології використовуються у вашому центрі для роботи з сім'ями дітей з РАС?

Технології психолого - педагогічного супроводу, інформаційно - просвітницькі, реабілітаційно - підтримуючі.

2. Які форми взаємодії з батьками ви застосовуєте найчастіше (консультації, тренінги, групи підтримки тощо)?

Найчастіше застосовуються: індивідуальні консультації та бесіди, інформаційні листи, дописи.

3. Як ви оцінюєте ефективність цих технологій у роботі з родинами? Які критерії використовуєте?

Загалом по відгукам батьків і за тим, чи є зміни в роботі з дитиною.

4. Чи спостерігаєте ви зміни в поведінці дитини або сімейній взаємодії після впровадження цих методів? Які саме?

Так, здебільшого спостерігаємо більшу включеність батьків у роботу, а також зниження емоційної напруги у батьків

5. Які труднощі найчастіше виникають у батьків під час співпраці з фахівцями?

Брак часу на комунікацію, батькам буває складно перелаштувати свої звички та побут.

6. Наскільки активно батьки залучені до корекційно-розвиткового процесу? Від чого це залежить?

Намагаємося залучити їх активно, але не у всіх батьків є ресурс на включення в роботу. Також впливає наскільки батьки визнають наявність проблеми.

7. Які методи роботи з батьками ви вважаєте найбільш результативними і чому?

Індивідуальні бесіди. Бо це дозволяє детально розібрати конкретну ситуацію та надати батькам необхідну підтримку.

Групи підтримки для батьків. Спілкування з іншими батьками, що мають схожі питання, впливає на емоційний стан батьків.

8. Чи використовуєте ви індивідуальний підхід до кожної сім'ї? Як він реалізується?

Так. Проговорюємо з батьками їхні режимні моменти, враховуємо емоційний стан батьків, сімейні звички та ресурсність.

9. Які зміни, на вашу думку, варто внести у соціально-педагогічну роботу з такими сім'ями для підвищення її ефективності?

Звернути увагу на просвітницьку діяльність з інформування можливих профілактичних інтервенцій, ранньої діагностики. Розробка програм для емоційної підтримки батьків.

10. Які рекомендації ви могли б надати соціальним педагогам, які працюють із сім'ями дітей з інвалідністю?

Використовувати індивідуальний підхід в роботі з кожною сім'єю. Моніторити зміни в підходах до роботи з дітьми з інвалідністю.

Додаток В

ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ
Київського міського центру реабілітації дітей з інвалідністю (12 фахівців)

№	Питання / Показник	Результати
1	**Вік**	до 25 років -2 26–35 років -5 36–45 років -4 46–55 років -1 понад 55 років -0
2	**Стать**	Жіноча -10 Чоловіча -2
3	**Основна посада / фах**	Психолог -5 Соціальний педагог -4 Педагог-дефектолог -4 Соціальний працівник -2 Інше -1
4	**Стаж роботи зі сім'ями**	1–3 роки -3 4–7 років -6 8–12 років -2 понад 12 років -1
5	**Найчастіше застосовувані технології** (кількість осіб)	Індивідуальний соціальний супровід -**12** Психолого-педагогічний супровід -**11** Міждисциплінарна командна робота -**10** Тренінги та просвітницька робота -**9** Ресурсний підхід -**8** Групи підтримки батьків -**7** Арт-терапія -**6**
6	**Оцінка ефективності технологій** (середній бал)	Індивідуальний соціальний супровід -**4,8** Міждисциплінарна командна робота -**4,7** Психолого-педагогічний супровід -**4,6** Ресурсний підхід -**4,5** Тренінги для батьків -**4,3** Групи підтримки батьків -**4,2** Дистанційні технології -**4,0**
7	**Найважливіші етапи технології** (середній ранг)	Реалізація заходів -**1,4** Моніторинг та оцінювання -**2,0** Складання індивідуального плану -**2,8** Діагностика потреб сім'ї -**3,3** Координація з іншими фахівцями -**3,5**
8	**Основні труднощі** (кількість осіб)	Велике навантаження на фахівця -**10** Бюрократичні вимоги та звітність -**9** Низька мотивація батьків -**8** Недостатнє фінансування -**7** Воєнний стан та переміщення сімей -**6**
9	**Активність залучення сімей**	Середній бал -**3,8** 5 балів -3 особи 4 бали -5 осіб 3 бали -3 особи 2 бали -1 особа
10	**Адаптованість технологій до воєнного стану**	Частково -**9** Потребують суттєвого доопрацювання -**3** Повністю -**0**
11	**Технології, що потребують розвитку** (кількість осіб)	Дистанційні технології -**8** Групи підтримки батьків -**7** Ресурсний підхід -**6**
12	**Найпоширеніші пропозиції** (відкриті відповіді)	• Зменшення звітності та бюрократичного навантаження • Підвищення мотивації батьків • Розширення дистанційних форм роботи

		• Збільшення фінансування програм для батьків • Посилення методичного забезпечення

Додаток Д

ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ

Приватного центру інтерактивного розвитку «Нейротайм» (13 фахівців)

№	Питання / Показник	Результати
1	**Вік**	до 25 років -1 26–35 років -6 36–45 років -4 46–55 років -2 понад 55 років -0
2	**Стать**	Жіноча -11 Чоловіча -2
3	**Основна посада / фах**	Психолог -6 Соціальний педагог -5 Педагог-дефектолог -4 Спеціаліст реабілітаційного центру -3 Інше -1
4	**Стаж роботи зі сім'ями**	1–3 роки -3 4–7 років -6 8–12 років -3 понад 12 років -1
5	**Найчастіше застосовувані технології** (кількість осіб)	Індивідуальний соціальний супровід -**12** Психолого-педагогічний супровід -**12** Арт-терапія / творчі технології -**11** Групи підтримки батьків -**10** Тренінги та просвітницька робота -**9** Ресурсний підхід -**8** Дистанційні технології -**7**
6	**Оцінка ефективності технологій** (середній бал)	Індивідуальний соціальний супровід -**4,8** Арт-терапія / творчі технології -**4,7** Психолого-педагогічний супровід -**4,6** Групи підтримки батьків -**4,5** Ресурсний підхід -**4,4** Тренінги для батьків -**4,3** Дистанційні технології -**4,2**
7	**Найважливіші етапи технології** (середній ранг)	Реалізація заходів -**1,6** Моніторинг та оцінювання -**2,2** Складання індивідуального плану -**2,5** Діагностика потреб сім'ї -**3,1** Координація з іншими фахівцями -**3,4**
8	**Основні труднощі** (кількість осіб)	Низька мотивація батьків -**9** Велике навантаження на фахівця -**8** Бюрократичні вимоги та звітність -**7** Воєнний стан та переміщення сімей -**6** Брак методичних матеріалів -**5**
9	**Активність залучення сімей**	Середній бал -**4,1** 5 балів -5 осіб 4 бали -5 осіб 3 бали -2 особи 2 бали -1 особа 1 бал -0
10	**Адаптованість технологій до воєнного стану**	Частково -**9** Потребують суттєвого доопрацювання -**4** Повністю -**0**
11	**Технології, що потребують розвитку** (кількість осіб)	Групи підтримки батьків -**8** Дистанційні технології -**7** Арттерапевтичні технології -**6** Ресурсний підхід -**5**
12	**Найпоширеніші пропозиції** (відкриті відповіді)	• Розширення груп підтримки батьків та арттерапевтичних програм • Створення більшої кількості онлайн-матеріалів

		для батьків • Посилення емоційної підтримки фахівців • Активніше залучення батьків уже на етапі діагностики